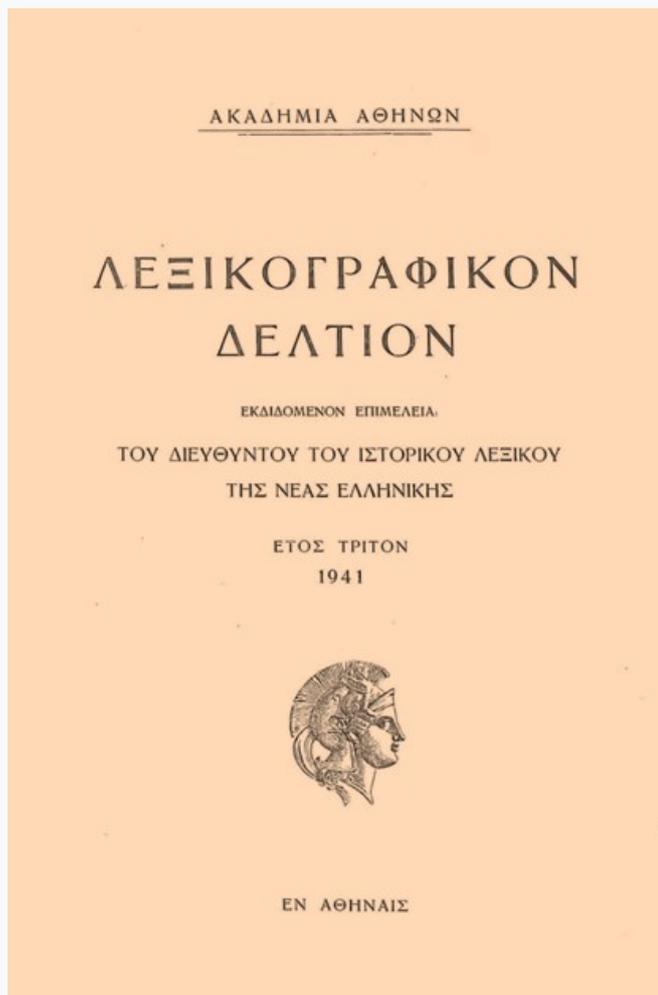

Lexicographic Bulletin

Vol 3 (1941)

Lexicographic Bulletin

Προσθήκαι εἰς τὸ Χιακὸν Γλωσσάριον καὶ τὸ
Χιακὸν Τοπωνυμικὸν

Kostantinos Amantos

doi: [10.12681/ld.39223](https://doi.org/10.12681/ld.39223)

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΟΝ
ΔΕΛΤΙΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ
ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΕΤΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

1941

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

<i>Α. Α. Παπαδοπούλου</i> Ἀπὸ πότε ἀρχίζει ἡ δημοτικὴ σελ.	3 - 56
<i>Ν. Ἀνδριώτη</i> Ἑτυμολογικὰ καὶ σημασιολογικὰ »	57 - 91
<i>Σ. Καψωμένου</i> Ἑλληνικὰ ἐκ Μεγάλης Ἑλλάδος... .. »	92 - 132
<i>Κ. Ἀμάντου</i> Προσθῆκαι εἰς τὸ Χιακὸν γλωσσάριον καὶ τὸ Χια- κὸν τοπωνυμικὸν »	133 - 174

Ἐξετυπώθη τὴν 1 Μαρτίου 1944.

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ

ΕΙΣ ΤΟ ΧΙΑΚΟΝ ΓΛΩΣΣΑΡΙΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΧΙΑΚΟΝ ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΟΝ

Εἰς τὰ Χιακὰ Χρονικά τ. 2 σελ. 93 καὶ τ. 6 σελ. 1 ἐδημοσίευσα γλωσσικὸν ὕλικόν ἐκ Χίου καὶ εἶμαι πολὺ εὐτυχῆς ὅτι συνέλεξα ἢ ἐξηκρίβωσα πολλὰς λέξεις ἢ σημασίας ἀγνώστους ἢ ἀμφισβητουμένας πρότερον. Κατὰ τὴν προσωρινήν μου διαμονὴν εἰς τὴν Χίον κατὰ τὸ 1941 - 1942 εἶχα τὸ εὐτύχημα νὰ συμπληρώσω τὴν συλλογὴν μου καὶ προθυμότητα τὴν τυπῶνω σήμερον. Νομίζω ὅτι ἡ Χίος ἠκολούθησε τὰς συμβουλὰς τοῦ Κοραῖ καὶ συνέλεξε νεοελληνικὸν γλωσσικὸν ὕλικόν πολὺ διὰ διαφόρων ἐρευνητῶν. Καὶ συνελέχθη μὲν πολὺ ὕλικόν μέχρι τοῦδε, ἀλλὰ πρέπει νὰ γίνῃ σαφὲς ὅτι ὑπολείπεται πολὺ ἀκόμη νὰ συλλεχθῇ κατὰ χωριά. Τὸ αὐτὸ πρᾶγμα λέγεται διαφόρως κατὰ περιοχὰς καὶ οἱ νεώτεροι φιλόλογοι ἔχουν τὸ καθῆκον ὄχι μόνον νὰ διορθώσουν λάθη παλαιότερων συλλογῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ συμπληρώσουν αὐτὰς καὶ συλλέξουν ἐπειγόντως καὶ διαλεκτικὰ κείμενα. Ἐλπίζω ὅτι αἱ συλλογαὶ τοῦ κ. Στ. Βίου θὰ εἶναι πληρέστεραι τῶν ἐμῶν καὶ τῶν λοιπῶν προηγουμένων καὶ ὅτι θὰ τὸν βοηθήσουν εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς γεωγραφικῆς διαλεκτολογίας. Πρῶτος ἄλλως τε ἐξηκρίβωσε τὰς κυριώτερας διαλέκτους τῆς Χίου καὶ ἡ συμπλήρωσις τοῦ αὐτοῦ θὰ βοηθήσῃ καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ πληθυσμοῦ. Εἰς ποίᾳς περιφερείαις ἦλθον κάτοικοι ἔξωθεν καὶ πόθεν, θὰ γνωσθῇ κατὰ πρῶτον λόγον ἐκ τῆς ἐρεύνης τῆς διαλέκτου. Οὕτω π. χ. εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ διάλεκτος τοῦ χωρίου Μεστὰ διαφέρει τῶν λοιπῶν Χιακῶν, ὁμοιάζει δὲ μόνον πρὸς τὴν τοῦ Πλωμαρίου Μυτιλήνης καὶ καθιστᾷ πιθανὴν τὴν γνώμην ποὺ διετύπωσα ἄλλοτε,¹ ὅτι οἱ Μεστοῦσοι καὶ οἱ Πλωμαριῶται ἦλθον ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἐν τέλει δημοσιεύω μικρὸν κείμενον διαλεκτικὸν παραδοθὲν εἰς ἐμὲ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου πρωτοσυνγέλλου Κυρίλλου Τρεγάκη καὶ δημῶδη ποιήματα (ἀπὸ τὰ χωριά Βίκι καὶ Καμπιά), τὰ ὅποια μοῦ ἔστειλεν ἄλλοτε ἢ συλλέξασα τότε δεσποινὶς Β. Ξανθάκη.

¹) Λαογραφ. τ. 7 σ. 344.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ἀμάντου Κ.*, Die Suffixe der neugriechischen Ortsnamen. München 1903.
- » Τοπωνυμικά Σύμμεικτα. Ἀθηνᾶ τ. 22, 187.
- » Ποικίλα γλωσσικά. Ἀθηνᾶ τ. 23, 480.
- » Συμβολή εἰς τὴν μελέτην τοῦ Χιακοῦ γλωσσαρίου. Χιακὰ Χρονικά τ. 2, 93 καὶ 203.
- » Συμβολή εἰς τὸ τοπωνυμικὸν τῆς Χίου. Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον τ. 2, 12 καὶ 157.
- » Τοπωνυμικά. Λεξικογρ. Ἀρχεῖον τ. 5, 58.
- » Γλωσσικά ἐκ Χίου. Λαογραφία τ. 7, 335
- » Συμβολή εἰς τὸ Χιακὸν γλωσσάριον καὶ τὸ Χιακὸν τοπωνυμικόν. Χιακὰ Χρονικά τ. 6 σ. 1-82.
- Βίου Στ.*, Συλλογὴ Χιακῶν σκωπτικῶν ἀνεκδότων. Λαογραφία τ. 4, 476 καὶ τ. 6, 616. καὶ 10, 464
- » Ἡ σφαγὴ τῆς Χίου εἰς τὸ στόμα τοῦ Χιακοῦ λαοῦ. Ἐν Χίῳ 1921.
- » Χιακαὶ παραδόσεις. Λαογραφία τ. 8, 427 καὶ τ. 9, 220, τ. 10, 164.
- » Χιακὰ γλωσσικά. Ἐν Χίῳ 1920.
- » Διαλεκτικὰ κείμενα. Χιακὰ Χρονικά τ. 3, 43 καὶ τ. 4, 40.
- » Ἡ σύγχρονος Χίος καὶ ἡ παλαιὰ Χίος 1937.
- Germano G.* Grammaire et Vocabulaire du grec vulgaire. Ed. Perrot 1907.
- Ζολώτα Γ.-Σάροου Α.*, Ἱστορία τῆς Χίου. Τόμος πρῶτος. Ἱστορικὴ Τοπογραφία καὶ Γενεαλογία. 1921-1923.
- Κανελλάκη Κ.*, Χιακὰ ἀνάλεκτα. Ἀθῆναι 1890.
- Κεράλα Μ.*, Λατινοῦταλικάι λέξεις ἐν τῇ Χιακῇ διαλέκτῳ. Πεντηκονταετηρὶς Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συνλόγου Κωνσταντινουπόλεως σ. 183.
- » Τοπωνυμιαὶ ἐν Καλλιμασιᾷ, Χιακὸν Ἡμερολόγιον τοῦ ἔτους 1912 σ. 68.

- Κοραῖ Ἀδαμαντίου.* Ἄτακτα. Παρίσι τ. 1 - 6, 1928 - 1835.
- Μαδιᾶ Γ.,* Τὰ φιλαδέρφια. Λαογραφία τ. 5, 638.
- » Ὁ δημόσιος βίος ἐν Καρδαμύλοις τῆς Χίου. Λαογραφία τ. 3, 673.
- » Οἱ ποιμένες ἐν Καρδαμύλοις τῆς Χίου. Λαογραφία τ. 6, 255.
- » Παραδόσεις Καρδαμύλων Χίου. Λαογραφία τ. 5, 215.
- » Ποιμενικὰ τῆς Χίου. Περιοδικὸν Ἀργέντη τ. 1, 14.
- » Ἡ τυροκομία τῆς Χίου. Αἰγαῖον τ. 1, 389.
- Πασπάτη Α.,* Τὸ Χιακὸν γλωσσάριον ἦτοι ἡ ἐν Χίῳ λαλουμένη γλῶσσα. Ἐν Ἀθήναις 1888.
- Pernot H.,* Phonétique des parlers de Chio. Paris 1907.
- » La dissimilation du e intervocalique dans les dialectes neogrecs. Revue des Études Grecques τ. 18, 253.
- » La metathèse dans les dialectes de Chio. Revue des Études Grecques τ. 19, 10.
- » Remarques sur quelques formes invariables dans le dialecte de Chio. Λαογραφία τ. 7, 292.
- (Πετρίτση Ἰγν.),* Διήγησις... τοῦ ἀνδρειωμένου Διγενῆ ἐν Λάμπρου, Collection de romans Grecs 1880, σ. 112.
- Πιτίδου Μ.,* Ἡ ὄμορφη τοῦ κόσμου. Χιακὰ Χρονικὰ τ. 1, 132.
- Π(ολίτου) Ν.,* Χιακὴ διάλεκτος. Περιοδικὸν Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως τ. 8, 490.
- Somavera,* Tesoro de la lingua greca - volgare ed italiana. Parigi 1709.
- Φωτεινοῦ Γρ.,* Τὰ Νεαμονήσια. Ἐν Χίῳ. 1865.
- » Κτηματολόγιον τῆς ἐν Χίῳ Νεαμονῆς. Ἐν Χίῳ 1868.
- Χαντέλη Ι.,* Συλλογὴ Χιακῶν παροιμιῶν. Λαογραφία τ. 4, 707.
- Χατζιδάκι Γ.,* Γλωσσικαὶ παρατηρήσεις. Ἀθηναῖ τ. 29, 180.

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ
ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

'Αγ. Γάλ. = 'Αγιο Γάλας τὸ	Ληθ. = Ληθῆς ὁ
'Αγρελ. = 'Αγρελωπὸς ὁ	Μελ. = Μελανιὸς ὁ
'Αμάδ. = 'Αμάδες οἱ	Μερμ. = Μερμηγήκι τὸ
'Ανάβ. = 'Ανάβατος ὁ	Μεστ. = Μεστὰ τὰ
'Αρμ. = 'Αρμόλεια τὰ	Μουντ. = Μουντὰ τὰ
Βαβ. = Βαβύλοι οἱ	Ν. Μ. = Νέα Μονή
Βασιλ. = Βασιλεώνοιζο τὸ	Νέν. = Νένητα
Βίζ. = Βίκι τὸ	Νεντρ. = Νενητούρια τὰ
Βολ. = Βολισσὸς ἡ	Νεχ. = Νεχώρι τὸ
Βουν. = Βουνὸ τὸ	'Ολ. = 'Ολύμποι οἱ
Βροντ. = Βροντάδος ὁ	Παγ. = Παγίδα ἡ
Δαφν. = Δαφνῶνας ὁ	Παρπ. = Παρπαριά ἡ
Διδ. = Διδύμα ἡ	Πισπ. = Πισπιλοῦντα ἡ
Διευ. = Διευκὰ τὰ	Πατρ. = Πατρικὰ τὰ
'Ελάτ. = 'Ελάτα ἡ	Πιτ. = Πιτύος τὸ
Ζυφ. = Ζυφιᾶς ὁ	Ποτ. = Ποταμιά ἡ
Θολ. = Θολοποτάμι τὸ	Πυρ. = Πυραμά ἡ
Θυμ. = Θυμιανὰ τὰ	Πυργ. = Πυργί τὸ
Καλαμ. = Καλαμωτὴ ἡ	Σιδ. = Σιδεροῦντα ἡ
Καλιμ. = Καλιμασιά ἡ	Σπαρτ. = Σπαρτοῦντα ἡ
Καμν. = Καμίνια τὰ	Συκιάδ. = Συκιάδα ἡ
Καμπ. = Καμπιά τὰ	Συκούσ. = Συκούσης ὁ
Καρδ. = Καρδάμυλα τὰ	Τρῦπ. = Τρῦπες οἱ
Καρ. = Καρνῆς οἱ	Φροδ. = Φροδίσια τὰ
Καταβ. = Κατάβασι ἡ	Φλάτσ. = Φλάτσια τὰ
Καταρρ. = Καταρράχτης ὁ	Φτ. = Φυτὰ τὰ
Κηπ. = Κηπουριῆς οἱ	Χαλ. = Χάλαντρα τὰ
Κουρ. = Κουρούνια τὰ	Χαρζ. = Χαρκειὸς τὸ
Κοιν. = Κοινὴ ἡ	Χώρα. = Χώρα ἡ
Κυδ. = Κυδιάντα ἡ	Β. Χ. = βόρειος Χίος
Λαγκ. = Λαγκάδα ἡ	Ν. Χ. = νότιος Χίος
Λαρδ. = Λαρδάτο τὸ	Δ. Χ. = δυτικὴ Χίος
Λεφτ. = Λεφτόποδα τὰ	

Περιοδικὰ

Χ. Χ. = Χιακὰ Χρονικὰ

Αἰγαῖον

Περιοδικὸν 'Αρχαῖον

Α΄.

ἀγαθεύω Ἀμιίδ. Πιτ. προσποιῶμαι τὸν ἀγαθὸν ἢ εἶμαι ἀγαθός, ἀπλοϊκός.
ἀγελωπιά ἢ Ποτ. χωράφι φυτευμένο μὲ ἀγέλουπα, βρώμην.

αἱμοσιάτης ὁ Βασ. δακτυλίδι μὲ γαλάζια πέτρα, τὸ ὁποῖον φοροῦν ὅταν αἱμορροῇ ἢ μύτη διὰ τὴν σταματήσῃ.

ἀκροστιχάρης ἐπὶ τῆς παλαιότερας Τουρκοκρατίας ἐλέγετο οὕτω ὁ εἰσπράκτωρ τοῦ φόρου «ἀκροστίχου» (πβ. Ζολώτα Ἱστορία τῆς Χίου 3, 2 σ. 298).

ἀλιδόνα ἢ ὁ Π. Φουρίκης γράφει εἰς τὰ «Ἑλληνικὰ Γράμματα» τ. 2 σ. 12: «ἡ μελιδόνα εἶναι ὅμοια σχεδὸν μὲ τὸ χταπόδι, ἔχει μονάχα μακρύτερα ποδάρια...» Ἀσαφές εἶναι πῶς τὸ ἀλιδόνα ἔγινε μελιδόνα.

ἀλλάζω «οἱ γεραγίδες τὰ παιδικὰ ἄλλα πνίγουσιν κι' ἄλλα τ' ἀλλάζουσιν» Καρδ. (Λαογρ. 8, 433 ἰδ. καὶ 8, 434) = παραμορφώνουν.

ἀλλαχτός Ληθ. Ἑλλάτ. ἠλλοιωμένος, ἀγνώριστος «ἀλλαχτός ἦρτεν» = παραμορφωμένος (ὑπὸ τῶν νηρηϊδων) «τὰ μωρὰ παθαίνουν καμμιὰ φορὰ καὶ γίνονται ἀλλαχτὰ» Μεστ.

ἄλλος γεν. πληθ. ἄλλωνῶν, ἐντεῦθεν καὶ γεν. ἄλλωνοῦ «τὴν ἄλλην ἡμέραν ἦρθε» = προχθές.

ἀμανῖται ἐκ τοῦ περιοδικοῦ Νέα Ἀγροτική Ζωή τοῦ Ἀπριλίου 1935 ἐσημείωσα τὰ ἐξῆς ὀνόματα ἀμανιτῶν ἐκ Νάξου: *ἀλευροῖτες* (ἐκ τοῦ λευκοῦ χρώματος), *ἀγκαθῖτες*, *γλουστοῖτες*, *κοκκιναμανῖτες*, *κουβαροῖτες*, *βωλίτες*.

ἀμανοῦσα ἢ εἶδος κιχώριδος (ἐκ τοῦ Ἀμμανῆ) *πικραμανοῦσα* λέγεται ἢ πικρίδα. *ἀμμέ* «ἦκαμες ἐκεῖνο ποῦ σοῦ ἴπα; - ἀμμέ;» = ναὶ (πβ. X. X. 6, 9).

ἀμπελοκόπι τό Συκοῦς. εἰδικὸν κλαδευτήρι διὰ τὰ ἀμπέλια. Τὸ τοπων. Ἀμπελοκόπι, Κορυ. δεικνύει ὅτι ὀρθὰ εἶναι καὶ τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Σομαβέρα ὅτι ἀμπελοκόπι = «campo da dove son state cavate le vigne».

ἀναθεματίστρα ἢ ἰδ. παραδείγματα παρὰ Π. Ζερλένη, Ἱστορικά σημειώματα ἐκ τοῦ βιβλίου τῶν ἐν Νάξῳ Καπουκίνων, Ἑρμούπολις 1922 σ. 30.

ἀνάπαλο χωράφι Ζυφ. μὲ ἀπαλὸ χῶμα.

ἀνασκάβγω Λεφτ. σιάζω τὸ νιασμένο χωράφι.

ἀνάσκαμμα τό Β. Δ. X. 1) νιάσμα, σκάψιμον ἐκ δευτέρου 2) τὸ ἰσάζειν τὰ αὐλάκια τοῦ νιασμένου χωραφιοῦ.

ἀναφορίζισμα τό Καρδ. φρίκη.

ἀνδροθειός ὁ Βολ. ὁ θεῖος τοῦ ἀνδρός (πβ. *γυναικοθειός*).

ἀνεγριώνω Βασιλ. «μὴν ἀνεγριώνης τοῖς σφῆκες» = μὴν ἐρεθίζης.

ἀνεμοπειλή ἢ Ποτ. θύελλα μετὰ βροχῆς (πβ. ἀπειλή = βροχή).

ἀνθοφάς ὁ τὸ πρῶτον ἄνθος τῆς τομάτας, ἐνίοτε μέγα καὶ ἀνώμαλον, τὸ ὁποῖον τρώγει τρόπον τινὰ τὰ ἄλλα, κάμνει δὲ κακὴν τομάτα, δι' αὐτὸ συχνὰ κόπτεται.

ἀντιμεθέορτο τό Πατρ. μεθέορτο, ἢ ἀπόδοσις τῆς ἐορτῆς, ἢ ἐπιοῦσα τῆς ἐορτῆς.

ἀξάνεμος ὁ δυτικὸς ἄνεμος «ὁ ἀξάνεμος εἶναι ἐρτάγνωμος» = ἀλλάσσει εὐκολα καὶ πολλάκις. Ἴσως ἐκ τοῦ ἔξω - ἄνεμος κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν *ἄσωβοριᾶν* = ἔσω βοριᾶν, ἰδ. ὅμως καὶ Χατζιδάκι, Γλωσσ. παρατηρήσεις σ. 202.

ἀξαπολυτὸ πρόβατο - ἐλεύθερον, ἄδετον.

ἀξαπολω (ἐξαπολύω) «ἀξαπόλυσε τὰ ζὰ νὰ βοσκήσουν» = ἄφες τα ἐλεύθερα... «ἀξαπόλα με» = ἄφες με ἤσυχο «δὲ μ' ἀξαπολᾶς;» = ἄφες με (ἤσυχον). Παρὰ Ἰγνατίω Πετρούση στ. 1829 «ἀξαπολᾶς γιὰ λόγον σου πατέρα καὶ μητέρα» = ἐγκαταλείπεις.

ἀξινογύρι τό γρ. «'ς τὴ μύτη τ' ἀξινογυριου εἶν' τὸ νερό» = τὸ σκάλισμα μὲ ἀξινογύρι διατηρεῖ τὴν ὑγρασίαν. Ὁ Κ. Πορφυρογέννητος (de Cerim. I, 463) ἀναφέρει «ἀξινορύγια καὶ πλατυλίσκια καὶ πινάρια».

ἀξυπόλυτος ἢ λ. ὑπὸ τὸν τύπον «ἐξυπόλυτος» ἀπαντᾷ εἰς τὸν δημοδέστερον κώδικα τοῦ Νικήτα Χωνιάτη ἀντὶ τοῦ «ἀσάνδαλος» (σ. 784, 16).

ἀπαλωνίσματα τὰ Βολ. Κοιν. χονδρὰ ἄχρη, κόμποι (τὰ ἀπομένοντα τελευταῖα ὡς βαρύτερα).

ἀπεικαστος = ἀσπλόγιστος (ἀπεικάζω = ἐννοῶ). Ἐν περιόδ. Ἀργέντη I, 90 λέγεται ἀπέκαστος (!).

ἀπεσωτικοὶ λέγονται οἱ κάτοικοι μεσογείων τινῶν χωρίων περὶ τὴν Ἀμαγνή (τῶν Χαλάνδρων, Φροδισίων, Κουρουνίων) πβ. πηγαίνω ἀπέσω = πρὸς τὴν Ἀμαγνή.

ἀπλωταροῦ ἢ Ποτ. ἢ λιᾶστρα τῶν σταφυλῶν καὶ τοπων. Ἀπλωταροῦ καὶ Ἀπλωταροῦς.

ἀποβάμβακο τό Πυργ. τὸ τελευταῖον, κατωτέρας ποιότητος βαμβάκι. Ἡ λ. ἄλλοτε ἦτο γνωστοτέρα.

ἀπογεῖτες οἱ Βίκ. οἱ ξένοι οἱ μὴ ἀνήκοντες εἰς τὰ παλαιὰ γένη τοῦ χωριοῦ. Ἡ λ. ὑπενθυμίζει κοινωνικὴν τινα κατὰ γένη ὀργάνωσιν.

ἀπογίνεται ὅσο πάει = χειροτερεύει, παρακιάζει.

ἀποθεροῦ ἢ καὶ ἀπόθερο τό Βολ. Κοιν. ἢ ὑπολειπομένη καλάμη μετὰ τὸν θεραισμόν «μοῦ πούλησε τὴν ἀποθεριά». «'ς τ' ἀπόθερο ἐβάβλαν τὰ ζὰ».

ἀπόκερα τὰ ὑπολείμματα καέντων κηρίων.

ἀποκοῦμουλο τό Κοιν. τὸ ὑπόλειμμα τῆς ζύμης ποῦ κάμνον ἕνα κομμούλι = ψωμάκι.

ἀποκριάτικος Συκούσ. χορὸς ἰδιαίτερος, μοναδικός, *τρεῖς* δέ.

ἀπόλιγος τό τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ φεγγαριοῦ· «ἄς τ' ἀπόλιγος κόβουν ξύλα» (διὰ νὰ μὴ σαπίσουν).

ἀποσέτεμπρα ἐπίρρ. Μεστ. τέλος Σεπτεμβρίου.

ἀπότραφος ὁ Κοιρ. Πυραμ. Λεφρ. ἡ ἄκρα τοῦ ἀγροῦ ἢ μὴ ὀργανομένη ὑπὸ τοῦ ἀρότρου, ἢ ἄκρα τράφου.

ἀπότριτα τά Βολ. τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα τὰ ἐνοικιαζόμενα, τῶν ὁποίων τὰ εἰσοδήματα κατὰ $\frac{1}{3}$ παίρνει ἡ ἐκκλησία, κατὰ $\frac{2}{3}$ ὁ καλλιεργητής.

ἀποτριτεύγει ἢ ἐκκλησία (ἢ ὁ ἐπίτροπος) τὰ χωράρια = τὰ ἐνοικιάζει ὡς ἀπότριτα.

ἀποχαράζει τὸ ζῶ, ἀόρ. *ἐποχάραξε*, ἔπασαν τὰ πρῶτα δόντια του καὶ οἱ νέοι ὀδόντες δὲν ὀδηγοῦν εἰς τὴν διάκρισιν τῆς ἡλικίας· *ἀποχαραγμένο* ζῶ = ἀγνώριστον πλέον ἐκ τῶν ὀδόντων του, (χαράζει τὸ ζῶ = φύει ὀδόντας).

ἀπόχυσις (φεγγαριοῦ) λίγος· τὴν σημασίαν ταύτην ἔχει ἡ λ. εἰς τὸ χωρίον τοῦ Νικήτα Χωνιάτου (σ. 746) κατὰ τὸν δημῶδη κώδικα: «τὸ φεγγάριον τὴν αὐτοῦ ὅταν ἔχη ἀπόχυσιν» = ὅταν φθίνῃ.

ἀργαλειὸ τό περὶ τῶν ὑφαντικῶν ἀργαλειῶν τῆς Μακεδονίας βλ. L. Schulze, Makedonien 1927 σ. 112 καὶ 184.

ἀσπροθέρης ὁ σῖτος μὲ ἄσπρο ἄγανον, μὲ ἄσπρον ἀθέρα.

ἀσπρολίβανος, ἐπίθ. ἀνοικτὸς λιβανὸς (βλ. λ.) περὶ προβάτων.

ἀσπρομέλισσος, ἐπίθ. ἀνοικτὸς μελισσόσ.

ἀσπρόπαγος ὁ πεπηγεῖα δρόσος, πάχνη ποὺ παγώνει τὸ πρῶτὸ μάλιστα.

ἀσπρόφωκος, ἐπίθ. ἀνοικτὸς φωκός.

ἀσπροχόρταρο τό Ἐλάτ. εἶδος ἀψίνθου.

ἀσωβοριάς ὁ καὶ *ἀσωβόρι* τό Ὀλ. Πυργ. Μεστ. βορειοανατολικὸς ἄνεμος, ὁ γραιῖος (ἔσω βοριάς; πβ. *ἀζάνεμος* = ἔξω ἄνεμος).

ἀτροηδόνες (τεροηδόνες;) αἰμορροΐδες.

βάθαλο τό τὸ ἡμισφαίριον τῶν τσικούδων, βαλανιοῦ κτλ.

βαμπακιὰ ἢ ἀσθένεια τῶν ἐσπεριδοειδῶν, καθ' ἣν ἀσπρίζουν τὰ δένδρα (καλύπτονται τρόπον τινὰ ἀπὸ ἀραιὸν βάμβακα).

βατάκι τό Καταρρ. ἀρχόβατος· ἐντεῦθεν τὸ κύριον ὄνομα *Βατάκης*.

βατοκόπι τό εἰδικὸν κλαδεντήρι ἢ δρεπάνι τῶν βάτων (μὲ χερί ἢ στείλεδὸν μεγάλο).

βγάσματα τὰ (μανδαρινιῶν) ὁ καιώτερος καρπός, ὁ μὴ πωλούμενος.

Βένιας, κύρ. ὄν. εἰς τὸ Βουνόν, Βενιάδης εἰς τὸν Ληθὴν τοῦ *Βένια* τὸ πη-

γάδι μεταξὺ Φλατσιῶν καὶ Νενήτων. Ὁ Λ. Ἀλλάτιος ἐσημείωσε καὶ εἰς τὴν Χώραν πηγὰδι τοῦ Βένια, ἄγνωστον σήμερον. Ὅποιος ἔπινε ἀπὸ τὸ νερὸ τοῦ Βένια ἐτρελλαίνεται (πβ. Ν. Πολίτου, Παραδόσεις 1, 263)· εἰς τὰ Μαστιχόχωρα ὑπάρχει ἀκόμη σήμερον τὸ χαρακτηριστικὸν *λωλοβένιας*.

βοσκολόγος ὁ ὁ σωθροφιάρης, ὁ βόσκων πρόβατα ἢ γίδια, ὄχι βοῦς (ἐκεῖνος λέγεται *βούκολος*).

βορβός ὁ ἐν Χίῳ συνηθέστερον λέγεται οὕτω ὁ βολβός τῆς τολύπης, τοῦ *λαλά*. Εἰς ἐρμηνείαν βοτανῶν παρὰ Boissonade, Anecdota Græca τ. 2 (1830) σ. 396 λέγεται: «βολβός· τ' ἄγριον κρόμμιον». Ἐν Κυνουρίᾳ ὁ βορβός λέγεται *βρουβί*.

βοτὶ τό μικρὰ βότα (βλ. X. X. 6, 17)· *βοτόχωμα* τό Ληθ. τὸ χῶμα τὸ κατάλληλον διὰ βότες, θολωτὰ δώματα.

βουκολεύω Φτ. εἶμαι βούκολος, βόσκω τὰ βούδια τῶν χωρικῶν εἰς τὰ βουνά. Περὶ τῶν βουκόλων πβ. καὶ περιοδ. Αἰγαῖον 1, 389.

βουκολιά ἢ καλύβι, μικρὸ σπιτάκι τοῦ βουκόλου. Εἰς Ἀμάδες καὶ τοπων. *Βουκολιά*.

βροντάνες καὶ *βροντάνες* λεπταὶ καὶ λευκαὶ πλάκες ἐξαγόμεναι ἀπὸ τὰ Φροδίσια τῶν Νενήτων, χρήσιμοι ἄλλοτε διὰ τὰς στέγας ἀντὶ κεράμων (ἐκ τοῦ βροντῶ;).

βροῦχος ὁ Κορυ. ποιλλὶ κίτρινον, ὁ σιταρῶς.

Γυαλοῦδες οἱ Ἀμάδ. Νηρηΐδες· πβ. Γελοῦ X. X. 6, 20.

γέμελλος· δίδυμος· παροιμ. «γέμελλου κόρην ἔπαιρνε, | γέμελλου γιὸ μὴν πάρης» (διότι ὁ γέμελλος γεννᾷ πάλιν δίδυμα).

γενιές οἱ εἰς τὸ Βίχι διακρίνονται ἀκόμη τέσσαρες παλαιαὶ *γενιές* (γέννη) τῶν γηγενῶν καὶ ξεχωρίζονται ἀπὸ τοὺς *ἀπογενῆτες*, τοὺς ξένους.

γέρμα τό 1) θόλος, καμάρα· 2) τὸ θολωτὸν καλύβι.

γεροβόσκι καὶ *γεροβόδι* τό. Πυργ. (ὄχι γεροβρόσι, ὡς παρὰ Πασπάτη) = τὸ κτῆμα τὸ μὴ προικοδοτούμενον ἀλλὰ κρατούμενον ὑπὸ τῶν γονέων διὰ τὴν συντήρησιν κατὰ τὰ γηρατεῖα.

γεροντεῖο τό· παροιμ. «ὄσοι γέν' (= εἶναι) εἰς τὸ χωργιὸ | θῶσιν ὄλλοι γεροντεῖο» Καρδ. (Λαογρ. 10, 479) = ἀξίωμα γέροντος.

γιασεμόλαδο τό· ἔλαιον ἀπὸ τὸ εὐδοκιμοῦν εἰς τὴν Χίον γιασεμί. Τὸ ἀναφέρει καὶ ὁ Κωνστ. Δαπόντες, Λόγοι πανηγυρικοὶ εἰς ἀπλοῦς στίχους 1788 σ. 108 «Χιώτικο τὸ γιασεμί καὶ γιασεμόλαδο».

γλυκοβάροβαρο τό· Λεφτ. ραδίκι γλυκό.

γλυστορίδα ἢ ἀλλαγῶν ἀνδράκλα. Εἰς ἐριμηνεῖαν βοτανῶν παρὰ F. Boissonade, Anecd. graeca τ. 2 (1830) 394 λέγεται «ἀνδράχνη... ἢ καὶ γυλιστρὶς καλεῖται». Ἀπὸ τὸ γυλιστρὶς προῆλθεν ἡ *γλυστορίδα*.

γλύφανο τό. Μερμ. ἢ πλάνη, τὸ ρουκάνι τῶν ξύλων (βλ. καὶ γλυφανίζω X. X. 6, 21).

γρηγορίδα τά. φυτόν ἀρωματικὸν καὶ φαρμακευτικόν.

γυναικοθεῖος ὁ. Βολ. ὁ θεῖος τῆς γυναικός μου (βλ. καὶ ἀνδροθεῖος).

δαδώνω ἀντέχω ὡς τὸ δαδί, δὲν σαπίζω, δὲν γερνῶ.

δανλιάζει τὸ σιτάρι = ἔχει τὴν ἀσθενεῖαν τῆς σκωριάσεως.

διάμαλο τό. Βολ. ἀνοικτὸ μέρος καὶ τοπων. *Διάμαλο* Πυραμ.

διαπέταλο τό. περιφέρεια. Ὁ Κοραῆς ἀναφέρει τὴν λ. εἰς τὴν ὕλην Γαλλο-γραικικοῦ Λεξικοῦ ἐν λ. Alentours.

δίκα κούπα, δίκιο ποτήρι βλ. περιοδικὸν Ἀργέντη 1, 8.

δισάκκι καὶ κύρ. ὄν. *Δισακκιᾶς* (κρυῖως ὁ κατασκευάζων δισάκκια).

διλάγκαδο τό. ἔνωσις λαγκαδιῶν.

δικερόνι τό. θρινάκι μεγάλο διὰ τὰ χονδρὰ ἄχυρα, ὄχι διὰ τὸ λίχνισμα.

δισκαφιάτικος σκοπός. ὁ σκοπὸς τῆς μουσικῆς κατὰ τὸν ὁποῖον χορεύουν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ *δισκαφίσματος*, τοῦ *σκαλίσματος*. Ἡ λ. ἐπλάσθη κατὰ τὰ ὅμοια ἀπριλιάτικος, θεριστιάτικος, σκινιάτικος (σκοπός) κττ.

δρογκεύει ὁ τοῖχος. ἀναδίδει ὑγρασίαν. *δρογκεμα*, πάχνη, δρόσος.

δροσολογῶ παροιμ. «ὄνταν πρέπη δὲν χιονίζει | καὶ τὸ Μά δροσολογᾶ» = κάμνει δροσερὸ καιρὸ.

εἶδος τό. πληθ. εἶδητα Ζυφ.

ἐμπολος ὁ στενὸς δρόμος. εἰς τινα χωρία λέγεται καὶ ἡ πλατεῖα ἢ ἡ εἴσοδος εἰς τὸ χωρίο (Πιτυόν, Λεφτ., Καρυές), ἴσως διότι ἦσαν στεναὶ καὶ αὐταὶ παλαιότερα. Καὶ τοπων. **Εμπολος* Ἀμάδ. Χαρκ. βλ. Ἀθηνᾶν 23, 479.

ἐξαγωνίτης ὁ. στάχυς μὲ ἕξ σειρὰς κόκκων σίτου (ὁ μὲ τέσσαρες λέγεται τετραγωνίτης, πενταγωνίτης μὲ πέντε).

ἐρχομαι μετοχ. θηλ. *ἐρχομένη* κατὰ τὸ περασμένη. «τὴν ἐρχομένην ἐβδομάδα φτάνω» (ἀντὶ τὴν ἐρχόμενην).

ζέμα τό. (ἐκ τοῦ ζέφω) 1) ζέψιμο. 2) τὸ ξύλο ἢ σίδηρο μεταξὺ τῶν τοίχων καμάρας ποὺ ἐνώνει τοίχους.

ζεστοπίτι τό. ἡ ζεστὴ πίττα εἰς τὴν ὁποῖαν βάζουν μέλι ἢ ζάχαρι καὶ λάδι ἢ γλήναν χοίρου καὶ τὴν τρώγουν.

ζευτοφρούδης ὁ ὁ ἔχων ἠνωμένας τὰς ὀφρῦς, (ὁ ἐν Κύπρῳ δησόφρουδος).
ζόγος καὶ τσόγος ὁ τὸ χόρτον σόγγος.

ἡδυσμα τό βλ. Δελτ. Ἰστ. Ἐθν. Ἑταιρ. 1, 409.

θεινήστικος ὅλωσ διόλον νηστικός.

θερμόμελι ἢ Ὀλ. βραστικό με μέλι καὶ μαντζουράνα ποὺ πίνουν τὸν χειμῶνα (ἢ ζεστό ρακὶ με ζάχαρι).

θυρωρός Ἀβγ. Ποτ. ἢ μέλισσα ἢ φυλάττουσα εἰς τὴν θύραν τῆς κηψέλης, ἄλλως βαρδιάνος Μεστ.

καβούρια τὰ ξηρά, ἐσχισμένα, μικρὰ ἀλλὰ γλυκὰ σῦκα ἢ λ. ἐκ τοῦ ἀρχ. καπύρια = ξηροὶ καρποί, ἀλλὰ με συσχετίσιν πρὸς τὸ κάβουρας - καβούρι. Περὶ τῆς λ. καπυρός βλ. Revue Ét. Grecques τ. 20, 10.

καί ἄξία προσοχῆς ἢ ἐξῆς χοῆσις: «νά σε φιλήσω; - καὶ δὲ φιλήσ;» = φίλα «νάρω; - καὶ δὲν ἔρχεσαι;» = ἔλα.

κακόζω τὸ δοῦλο = κακομεταχειρίζομαι ἀντίθ. καλόζω.

καλαθούρα ἢ μεγάλο καλάθι.

καλή ἢ ἢ μνηστὴ ἢ ἢ σύζυγος, κύρ. ὄνομα Καλή = Καλλιόπη καὶ Κάλη ἐκ τοῦ καλή (ἔποκ. Καλούδα). Καὶ ἄσμα: «ἐσὺ μισσεύγεις, Κωσταντῆ, τὴν κάλη σου ποῦ ἀφίνεις;». Κυρὰ Καλή ἢ Κυρὰ Κάλω = ἢ βασίλισσα τῶν Νηρηίδων βλ. Ν. Πολίτου Λαογρ. Σύμμ. 2, 40, Λουκοπούλου Ποιμενικά σ. 205 (πβ. καὶ Κάστρο τῆς Κυρὰ Καλῆς παρὰ τὴν Βαράσοβαν τοῦ Μεσολογγίου).

καλικατσού ἢ πτηνὸν θαλάσσιον.

καλλούργι τό Καλιμ. Χαρκ., νιάσμα, ὄργωμα, ἢ κατὰ τὸ θέρος ἄροσις.

καλομάνα ἢ ἢ μίμη.

καλός πολὺ συνήθης ἐν Χίῳ ἢ προσφώνησις «καλὲ σί,» πληθ. «καλὲ σεῖς» (ἀλλαχοῦ αἶ σί, ρὲ κλπ.). Ἦδη παρ' Εὐσταθίου (Opuscula ed. Tafel 1832 σ. 287) λέγεται «ναί, καλέ, κακὰ τὰ ὧδε».

καμάρι τό θολωτὸν καλύβι, βότα (Μεστ.) καὶ τοπων. Καμάρι.

καστανίδα ἢ φυτὸν βολβῶδες τοῦ ὁποίου τοὺς βολβοὺς ψήνουν ὅπως τὰ κάστανα εἰς τὴν φωτιάν, καὶ τοπων. Καστανίδα.

καστανοβάλανα τὰ βαλάνια καλύτερα, γλυκύτερα.

καταβόλι τό Καρδ. ἢ λιάστρα τῶν σταφυλιῶν.

κατάδρομα ἐπίρρ. ἐπάνω εἰς τὸν δρόμον.

καταθέσιμο τό ἢ ὑποχρεωτικὴ ἄλλοτε συνεισφορά, μάλιστα τῶν ἀγάμων

ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας· αὕτη ὠρίζετο εἰς τὴν διαθήκην, εἰδεμὴ δὲν ἐθάπτετο ὁ νεκρὸς (πβ. καὶ Πασπάτην ἐν λ.).

κατάκοιτος ἐπίθ. κλινήρης· ἢ λ. καὶ παρὰ τῷ ἱστορικῷ Δούκα (σ. 17): «κατάκοιτος καὶ ἀλγῶν τοὺς πόδας».

καταλιμπάνω Κορυ. Βολ. ἀόρ. καταλιμπάνισα τὴ γυναῖκα, τὴ δουλειά, τὴ συνήθεια κττ. (πβ. καὶ Πασπάτην ἐν λ.).

κατάλυμα τό· Βολ. Ὀλ. Καρδ. ἐρείπιον, χάλασμα σπιτιοῦ, ἐκκλησίας κλπ. καὶ τοπων. Καταλύματα Ἀμάδ. Παρὰ Miklosich – Müller Acta.... 3, 57 ἀπαντιᾶ «καταλελυμένη ἐκκλησία» = ἐρειπωμένη.

καταπέφτω, κατέπεσεν ὁ ἄρρωστος = ἔπεσεν εἰς ἀπελπιστικὴν κατάστασιν. κατὰπόταμα εἶναι τὸ χωράφι Β. Χ. = ἀμέσως παρὰ τὸν ποταμὸν.

κατάσταλο τό· Βολ. ἀκριβῶς κατὰ τὴν ὥραν ποὺ σταλίζουν (βλ. λ.) τὰ ποίμνια.

κατάχριστος ἔγινε Ποτ. ἐχρῖσθη, ἐλερώθη πολὺ.

κατήρτετε· σωματικῶς ἐξηντλήθη (ὁ τύπος ἐκατάρτε λέγεται εἰρωνικῶς περὶ τοῦ μὴ ἐλλθόντος: ἐκατάρτε δὲ αὐτὸς ποὺ περίμενες).

κατσιβέλος – κατσιβέλα· Ὁ Somavera ἐρμηνεύει τὸ θηλυκὸ διὰ τοῦ Zingana. Σήμερον ὅμως λέγονται αἱ λέξεις περὶ ρακενδυτῶν καὶ ρυπαρῶν ἀνθρώπων.

κατώπα αἶγα· ἢ ἔχουσα τρόπον τινὰ ὄψιν κάτας, ἢ ψαρή (Φυτά).

καψύλης ὁ· ὁ ἡμιανοίκτους ὀφθαλμοὺς ἔχων.

κελεφὸς Συκούσ. ὁ ἀσθενικός, καχεκτικός.

κερατιά ἢ· Καρδ. ἢ χαρουπιά, ξυλοκερατιά· εἰς τὰ Μεστὰ λέγεται τσερακιά.

κηκίδα καὶ ἀκηκίδα ἢ· Κάμπ. εἶδος ἀρκεύθου.

κηπούρι τό· Νέν. λαχανόκηπος.

Κιονρά· ἢ ἁγία Ματρῶνα ἐπωνομάζετο ὡς ἡγοιμένη καὶ ἁγία Κιονρά. Τὸ ὄνομα καὶ ἡ λατρεία μειεδόθησαν καὶ εἰς ἄλλας νήσους καὶ εἰς Ἀθήνας.

κλεφτολογῶ Καρδ. γυρίζω, κλέφτω καὶ μαζεύω.

κισσήρι τό· Λεφτ. Βολ. εἶδος κισσήρεως, λαφρόπετρας (οὕτω λέγεται εἰς τὸ Βίκι). Αἱ πλάκες τοῦ κισσηριοῦ διατηροῦν τὴν πυρὰν εἰς τὸν φούρνου.

κοκκινόφωκος· βαθὺς φωκὸς (βλ. λ.), περὶ αἰγῶν.

κόμμα – λῶμα· Χαρκ. Συκούσ. – αὐτὸ θὰ γίνῃ = ὀριστικῶς, ἀμετακλήτως.

κομόνι τό· γεωργικὴ περιφέρεια ἀνήκουσα εἰς κοινότητα ἢ ἐκκλησίαν καὶ καλλιεργουμένη ἀπὸ κοινοῦ (ιδ. καὶ Χ. Χ. 6, 35)· ὑπάρχουν καὶ ποιμενικὰ κομόνια = κοινὰ νομαί. Καὶ φρ. «δὲν εἶμαι τοῦ κομονιοῦ» = δὲν εἶμαι ἀδέσποτη.

κομμὸς ὁ· κόψιμο, σχισμὴ· «ἢ πλάκα ἔχει κομμό»· «ἐκεῖ ποὺ κόβγανε τὴν πλάκα, βρέθηκε κομμὸς κ' ἔβγαινε νερό». Ἡ λ. συνήθης εἰς τοὺς φρεατωρῶν.

κονταρεύω Ληθ. *χιτυπῶ* (μὲ τὸ *κοντάρι*): «νά σε δῶ κονταρεμένο»· «για κοίτα τὸν κονταρεμένο πῶς κάμνει!».

κονταρούδια σῦκα, μὲ κοντὸν μίσχον, ἀντίθ. *μακροκράτουνα*. Ὁ Ν. Πολίτης κακῶς (Παροιμ. 3, 637) ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ κοντὸ ρούδι, ἀντὶ ἐκ τοῦ κοντὸς – οὐρά.

κοντοβασίλειμα τό· περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου (πβ. *κοντόγευμα* παρὰ Πασπάτη).

κοντύλια τὰ μικρὰ κοιμιᾶτια ξύλον, δένδρου κτλ. *κοντυλιάζω* = κόπτω δένδρα ἢ τὸν κορμὸν αὐτῶν εἰς κοντύλια.

κοπρολόγος ὁ ἔντομον τῆς κοπριάς, τὸ ὁποῖον ρινιάζει τὰ σῦκα.

κοραζῖνα ἢ ἀλλαχοῦ *κάργα*.

κορακόπετρα μαῖρο μάρμαρο.

κονκκίζω παροιμ. «ἢ κούκκισέ με ἢ φούσκισέ με» = ἢ σπεῖρε κουνκιά ἢ βάλε κοπριὰν (ἢ σπορὰ τῶν κουνκκιῶν συντελεῖ εἰς ἐπιτυχίαν μεταγενεστέρως σπορᾶς σίτου).

κουνκούμι τό· Καρδ. Μεστ. ὑπὴνεμον μέρος.

κουντουρούδι = ξυλοκέρατον, *κουντουρουδιά* = ξυλοκερατέα. Ἡ λ. ἐκ τοῦ κοντὸς – οὐρά, διότι τὸ κουντ. ἔχει μικρὸν μίσχον.

κουρίτα ἢ βάρκα ἐπίπεδος κάτωθεν ὡς σκάφη.

κουσουδιές κουσουδιές πάν γιὰ ξύλα = συντροφιές συντροφιές.

κουτσομάνικος χωρὶς μανίκια ἢ χωρὶς ἐπενδύτην.

κουτσούτα αἶγα· μὲ ἀφτιά κοντά. Καὶ κύριον ὄνομα *Κούτσουτος* παρὰ τὸ *κουτσάφτης*.

κουτσάφτια αἶγα· μὲ κοπέντα, δηχθέντα ἀφτιά.

κοχλακίδια τὰ Καμπ. *χαλίγια*. Ἡ λ. εἰς ἄσμα: «εἶχε τὴν ἄμμο πάπλωμα, τὴ θάλασσα σεντόνι, | τὰ κοχλακίδια τοῦ γυαλοῦ εἰς τὸ προσκέφαλό του».

κουφονότι τό· ἔλαφρὴ νοτιά.

κράχτης ὁ τὸ πουλλὶ τοῦ χαρακιοῦ (βλ. λ.) ἢ τοῦ κλουβιοῦ ποῦ προσελκύει μὲ τὸ κελάδημά του.

κριθαριά ἢ τὸ φυτό τῆς κριθῆς μὲ πολλοὺς ἀδελφοὺς (πβ. *σιταριά*).

κριὸς ὁ εἰς τὰ Καρδάμυλα καὶ τὰς Οἰνούσας κριὸς λέγεται μόνον τὸ ἀρσενικὸν περὶ αἰγῶν, ἐνῶ περὶ προβάτων λέγεται τράγος.

κρομμυδόκηπος ὁ Καρδ. κρομμυῶν.

κρουλόγος ὁ Νέν. δοχεῖον ποῦ κρουώνει τὸ νερό.

κρουῶμα τό· ψῦχος.

κρουόπηχτο τυρὶ· ποῦ γίνεται μὲ κρύο γάλα.

κυμινιώτης ὁ ποικιλόχρους σάλιακας ποῦ εὐρίσκεται συχνὰ εἰς τὸ βουνὸ Κυμινᾶς περὶ τὴν Βολισσόν.

κυπάρι τό· λειωμένο κερὶ ἐντὸς πινακίου ποῦ λαμβάνει ἐπομένως ὠρισμένον τύπον. Ἡ λ. ἐκ τοῦ *τυπάρι* – κερὶ.

λαγγονάκι τό· Λεφτ. μικρὸ λαγκαδάκι.

Λαδικός· κύρ. ὄνομα (Ἑλλαδικός;).

λα(δ)οπιθιά ἡ· Βίκ. Πυραμ. λάδι με ξύδι ὅπου βουτοῦν τὸ ψωμί καὶ τὸ τρώγουν. Πβ. *κρασοπιχιά*.

λαιμά τά· νόσος τοῦ λαιμοῦ.

λάκκος· Καρδ. ὀμαλόν, κοῦλόν πωσ μέρος· πβ. τὰ σύνθετα *Καρβουνόλακκος* κττ.

λάσιμο τό· βάτειμα (ἐκ τοῦ λάσω).

λάσω Ἀμιάδ. «ὁ τρίγος λάσει τὴν αἶγα» = βατεύει «ἄμε τὴν αἶγα νὰ λασθῆ» = βατειθῆ. Πβ. καὶ X. X. 6, 40.

λαλᾶς· τὸ φυτόν τολύπη, τοῦ ὁποίου οἱ βολβοὶ τρώγονται.

λαλητής· παροιμ. «ὁ γίδαρος πορπατεῖ κατὰ τὸν λαλητὴν» = κατὰ τὴν δεξιότητα τοῦ ὀνηλάτου.

λαφρόστοιχος· βλ. X. X. 6, 40 καὶ A. Delatte, *Anecdota Atheniensia* τ. 1 (1927) σ. 37 : «παιδίον ἐλαφρόστοιχον».

λάχανα τά· Καμπ. Βολ. τὰ τρογόμενα ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου διάφορα χόρτα. Ἡ λ. διετήρησεν αὐτόθι τὴν γενικὴν καὶ ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν σημασίαν της, ὅχι τὴν εἰδικὴν νεοελληνικὴν.

λιβανὸς ἐπίθ. ὑπόφαιος· περὶ αἰγῶν· *λιβανόσικα*· μᾶλλον ἄσπρα σῦκα· πβ. *ἀσπρολίβανος* (τὰ ἐν X. X. 6, 41 διορθωτέα κατὰ τὰ ἐνταῖθα).

λίγγια τί· τὰ πλάγια τοῦ τραχήλου πρὸς τοὺς ὤμους· «πονῶ τὰ λίγγια μου»· «πᾶρε τὸ παιδί ᾗς τὰ λίγγια σου». Ἡσὺχ «λίγξ πλάγιος»· Κορ. Ἔτ. 4, 290.

λίγος τό· «τὸ Γενάρι κλάδευε καὶ λίγος μὴν κοιτάζης».

λίμακας τὸν ἔπιασε (B. Δ. X.) = μεγάλη πείνα.

λιοβορινὸ γύρισμα, ἐξ ἐγγράφου τοῦ 1775 (X. X. 6, 41), ἐκ τοῦ λιοβόρι = ὑπὴνεμον μέρος (βλ. X. X. 6, 41).

λιόβγαρμα τό· ἀνατολὴ ἡλίου, ἐνῶ *λιόγερμα*, ἡ δειλὴ, περὶ δυσμᾶς ἡλίου.

λιόκαντο τό· τὸ ψάρι ἀλατίζεται καὶ ἐκτίθεται εἰς τὸν ἥλιον (καὶ τὴν σκιάν) καὶ ἔπειτα τρώγεται ψητό.

λουμὶ καὶ *λομὶ* τό· Νέν.. Μυρμ. παραφυσάς, παρακλάδι σχίνου κλπ.

λούφακας ὁ· B. Δ. X. σπειρὶ αἰγὸς εἰς τὸ στόμα· «ἐλουφάκισσε τὸ ρίφι» = ἔχει λούφακα εἰς τὸ στόμα.

λυγιά ἡ· ἡ βέργα τῆς λύγου, ὅχι ἡ λύγος αὐτή.

λωλάδα ἢ σημειοῦται ἡ λ. καὶ παρὰ Θωμᾶ Βελάστη, Anapafsis tis Kardhias 1746 σ. 140.

μάμαλο τό· Καρδ. κατὰ τὸν κ. Ἡλίαν Μαδιᾶν δηλοῖ κῆμα τῆς ἀκτῆς πρὸς τὴν θάλασσαν (ἢ περὶ τὴν ἀκτὴν), *ἀντιμάμαλο*, τὸ ἐκ τῆς θαλάσσης πρὸς τὴν ἀκτὴν ἐρχόμενον κῆμα.

μανούρα ἢ Ἄμαδ. Βίκ. τὰ ὑπολείμματα τῆς μυζήθρας οῤίπτονται πάλιν εἰς τσίρον, ξαναβράζουν καὶ σχηματίζουν τυρί, τὴν μανούραν.

μαρουλίτης ὁ· εἶδος σχίνου μὲ πλατύτερα, τρυφερότερα φύλλα.

μαρταμανίτης ὁ· Οἰνοῦσαι, ὁ καλὸς ἀμανίτης τοῦ Μαρτίου.

μαστιχαρεῖο τό Μεστ. τὸ σπίτι ὅπου ἀπεθηκεύετο ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ λαμβανόμενον μαστίχι ὡς φόρος.

μαστίχη ἢ καὶ *μαστίχι* τό· εἰς το περιοδικὸν Λίγαϊον 2, 14 ἀναγράφονται τὰ διάφορα εἶδη μαστίχης.

μαστιχόλαδο τό· ἀρωματικὸν ἔλαιον ἐξαγόμενον ἀπὸ τὴν μαστίχην.

μασκαλιὰ ἢ· τὸ ποσὸν ξύλου ἢ ἄλλων ἀντικειμένων, ποὺ δύνανται νὰ κρατηθοῦν εἰς τὴν μασχίλην· «μιά μασκαλιὰ ξύλα φέρε μου».

ματισιὰ ἢ· ἡ σύνδεσις δύο ξύλων, πετρῶν κλπ. (ἐκ τοῦ ματίζω = ἀμματίζω).

μαυροθέρης ὁ· σῖτος μὲ μαῖρον ἀθήρα, μαῖρο ἄγανον. (πβ. ἀσπροθέρης).

μαυροζούγκι τό· τὸ μελάνθιον, μικρὸς μαῖρος κόκκος ἀρωματικὸς ποὺ τὸν βάζουν εἰς τὸ ψωμί.

μέγας ὁ· Καρδ. ὁ πρωτότοκος υἱός.

μελανόσυκα καὶ *μελανὰ σῦκα*· Βολ. σῦκα ὀλίγον σκοῦρα (διάφορα ἀπὸ τὲς ἀμπουρκοῦνες).

μελισσόκηπος ὁ· μελισσών.

μελισσὸς ἐπίθ. μελιτόχρους, καστανόμανρος· αἶγα μελισσὴ, σῦκο μελισσό, ὑπόμανρο μὲ ἐλαφρὰ στίγματα. Εἰς τοὺς Βαβύλους λέγεται *μελόσυκο*, διότι εἶναι γλυκύτατον.

μελίγλωρο τυρί = ἡμίγλωρο· ἀπὸ τὸ ἡμίγλωρο προῆλθεν ἡ λ. μελίγλωρο κατὰ τινὰ συσχετίσιν πρὸς τὸ μέλι (πιθανῶς διότι ἀντικείμενόν τι ἡμίγλωρον εἶχε τὸ χρῶμα ἢ τὴν γλυκύτητα μέλιτος).

μενὸ τό· Καλαμ. τὸ κατώγειον τοῦ σπιτιοῦ, ὅπου συνήθως διαμένουν οἱ ἔνοικοι· «τὸ μενιό μου ἥλιος δὲν τὸ βλέπει». Ἡ λ. ὄχι ἐκ τοῦ ὑμέναιος, ὡς παρὰ Πασπάτη (ἐν λ.) λέγεται, ἀλλ' ἐκ τοῦ μένω, ὡς ἐκ τοῦ πέφτω – ἔπεσα ἔγινε πεσιό, ἐκ τοῦ τρέχω τρεχιό.

μερδικαρεῖα ἐλιά· Βολ. ἐλιά ἢ ὁποῖα ἀνῆκεν ἄλλοτε – ὅτε αἱ ἐλαῖαι ἦσαν ὀλίγαι – καὶ ἐνίστε ἀνῆκει σήμερον εἰς πλείονας ἰδιοκτητίας.

μεροκάματο τό· Πυρ. ὁ κάματος μιᾶς ἡμέρας, ὅσον ἐργάζεται τὸ ζευγάρι μίαν ἡμέραν. Αὕτη εἶναι ἡ πρώτη σημασία τῆς λέξεως, γεωργική· ἔπειτα ἐγενικεύθη.

μερσινά ἢ· μύρτος, μυρσίνη.

μετάβγαρμα τό· Νέν. Κοιν. κ. ἄ. 1) ρακὶ ἀπὸ τσίπουρα, τὸ ὁποῖον ξαναβράζει μὲ γλυκάνισον καὶ ἄλλα ἀρώματα καὶ γίνεται ὡς λικέρ· τὸ μετάβγαρμα δύναται νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν λ. liqueur· 2) τὸ ἀνακαινιζόμενον χωράφι, πρὸ πάντων εἰς τὴν στερέωσιν διὰ τοίχων μετὰ ἐκχέρσωσιν τῶν τράφων.

μετάγγι τό, λέγεται κομμένο κολοκύθι εἰς σχῆμα ποτηρίου, μὲ τὸ ὁποῖον μεταγγίζουν ὑγρά.

μεταγγίζω τυ· μεταφέρω οἶνον, ἔλαιον κλπ. ἀπὸ ἀγγείου εἰς ἄλλο ἀγγεῖον.

μετανάβω τὸ κερί· ἀπὸ τοῦ ἐνὸς κηρίου μεταφέρω φῶς καὶ ἀνάβω ἄλλο.

μεταπάνδρι τό· Καρδ. ὁ δεύτερος γάμος· «εὐτὸς εἶναι μεταπάνδρι» = ξαναπαντρεύθηκε.

μεταχύνω τὸ νερό· ἀπὸ ἐνὸς μέρους χύνω εἰς ἄλλο.

μισάρι τό· Βίκ. μέτρον καὶ ποσὸν ἡμίσεος κοιλοῦ. Εἰς τὸν Ληθὴν λέγεται *μισοκοίλι* (τὸ κοιλὸ ἔχει 20 ὀκ. συνήθως).

μισές· (ἐκ τοῦ Γενοατ. messer) κύριος. Ἡ λ. ἐλέγετο κυρίως περὶ τῶν πλουσιωτέρων κατοίκων καὶ ἐν γένει προιχόντων, εὐγενῶν κλπ., ὅχι εἰδικῶς περὶ ἱατρῶν ὡς παρὰ Πασπάτη λέγεται (ἐν λ.). Οἱ μισέδες δὲν εἶχαν πάντοτε ὑπόληψιν, ὡς δεικνύει τὸ ἐξῆς δίστιχον, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε ἦτο πολὺ γνωστόν· «μισέ, μοσιοῦ καὶ Μουσταφᾶ ἕς τὴν πόρτα σου μὴ βάζης! | βάζεις μοσιοῦ καὶ Μουσταφᾶ; ὅμως μισέ μὴ βάζης!».

μοιχός ὁ· εἶδος ἀποδημητικοῦ θαλασσίου πτηνοῦ, τὸ ὁποῖον λέγεται ἀλλαγῶν *ἀερογάμης* (ἐκ τοῦ μοιχός;).

μοναξὸς Πυρ. μόνος, μοναχός· «ἐπολέμουν μοναξός μου» λέγεται εἰς Ἀκριτικὸν ᾄσμα, Λαωγρ. β, 601.

μονόκαβος ἐπίθ. ἀδύνατος, ἰσχνός (μὲ ἓνα κάβον, μίαν κλωστήν κττ.).

μονόλογοι εἶναι καὶ οἱ δύο. Καρδ. = μιᾶς λογῆς, ἐνὸς εἴδους.

μονοτάρου ἔδωσα τόσες χιλιάδες = διὰ μιᾶς· πῆρες τὸ δρόμο μονοτάρου = ἄνευ διακοπῆς.

Μορτόπεφτα τά· Μεστ. ἐκάστη Πέμπτη μετὰ τὸ Πάσχα μέχρι τῆς Ἀναλήψεως. Κατὰ τὰ Μορτόπεφτα οἱ χωρικοὶ δὲν εἰργάζοντο εἰς τὰ χωράφια των (τοῦτο θὰ ἔβλαπτε τὰ σπαρτά, ὡς ἐπίστευαν), ἀλλ' εἰς προσωπικὴν ἐργασίαν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἢ τῶν πτωχῶν.

μοσχολουριά ἢ· ἢ γαζία, τὸ δένδρον ποὺ παρᾶγει τὸ *μοσχολούρι* (βλ. Πασπ.).

μπιθιάζω Ἀριάδ. Συγκιάδ. τοποθετῶ εἰς πίθους ἢ καὶ ἄλλα δοχεῖα τροφίμα ἢ ροῦχα· «ἀφοῦ μπιθιάσω, θὰ πουλήσω ὅ,τι μείνη». Τὴν παρὰ Germano σημασίαν τοῦ *affittare*, ἐνοικιάζειν δὲν ἀνεῦρον.

μπίθιασμα τό· ἡ τοποθέτησις τροφίμων, καρπῶν κλπ. εἰς πίθους.

μπλήζω «μπλήζει τὸ φαγεῖ» = πιάνει, δυναμώνει, φρουρᾷ.

μπληστικὸ φαγεῖ, ποὺ πιάνει δυναμώνει.

μπομπεύω «τὴν ἐμπόμπειπε τὴ γυναῖκα» = τὴν ἐξέθιχε.

μπομπή ἢ «ἤμαθες τοῖς μπομπές του;» = τὰς διαπομπεύσεως ἀξίας κακὰς πράξεις του; (βλ. καὶ Πασπάτην λ. πομπή).

μπορεῖ «ἤμπρυσεν ἡ γῆ» = ἀνέδωκεν ὑγρασίαν, ἀνέβρυσεν.

μπρουσιὰ καὶ μπρούσμα = ἡ ἀνάβρυσις ὕδατος ἀπὸ τὴν γῆν.

μυῖα ἐν Καρδαμύλοις μυῖγια, ἢ ἀλλαχοῦ μυῖγα.

μυριοψύχι τό· Βίκ. πλῆθος κόσμου πολὺ ἄσμα «μαζώνεται, συνάσσεται ὄλο τὸ μυριοψύχι».

μυτίτης ὁ· σπόρος ἢ καρπὸς προερχόμενος ἀπὸ κλάδον παρὰ τὴν κορυφήν.

νεμότης ὁ· δοχεῖον πῆλινον τοῦ νεροῦ. Εἰς τὴν Ἄνναν Κομνηνὴν ἀπαντᾷ (1, 135, 25 ἐκδ. Leib) «ἐμότης κρύος».

νερόχυμα τό· Νέν. νιάσμα, ἢ πρώτη ἀροτρίασις, ἢ προπαρασκευὴ τῆς σπορᾶς, ἢ ὁποῖα θὰ γίνῃ κατὰ τὴν δευτέραν ἀροτρίασιν.

νεροχύνω τὸ χωράφι Νέν. νιάζω, ἀροτριῶ διὰ τὴν παρασκευὴν τῆς σπορᾶς.
νυστάργια ἢ ὑπνηλία.

ξαλεσιὰ ἢ· τὸ ὑπόλειμμα τοῦ ἀλεσιέντος σίτου ἢ ἀραβοσίτου ἢ κριθῆς, τὸ ὁποῖον προσκολλᾶται εἰς τὴν πλάκα τοῦ μύλου.

ξεγκυλοῦμαι «νὰ ξεγκυλισθῆς ἀπεδῶ», «ξεγκυλίσου!» = ἔς τὸ διάβολο!

ξενολογιά πολλὴ ἤρθε ἔς τὸ παναγύρι = πολλοὶ ξένοι.

ξερομούζονθρο τό· ξηρὴ μυζήθρα, τὸ καλύτερο τυρὶ τῆς Χίου.

ξεροτρόχαλος ὁ· τοῖχος κτισμένος χωρὶς λάσπην ἢ ἀσβέστιν (βλ. τροχάλι).

ξορτώνομαι «δὲν ξορτώθηκα νὰ κάμω σπίτι» = δὲν ἠδυνήθην ἔνεκα διαφορῶν δυσχερειῶν.

ξυνήθρα ἢ· τετράφυλλον φυτόν. Ὁμοιάζει πῶς μὲ τριφύλλι καὶ τὸ τρώγουν τὰ ζῶα μαραμένο, ὄχι χλωρό, διότι βλάπτει.

ξυλοκερατιά ἢ· ἀγρία χαροπιὰ, παγιδιά· *ξυλοκέρατα*, ἄγρια χαρούπια.

ξυλοπίθοι οἱ· Κορυ. παλαιότερα κατασκεύαζαν ἐκ κορμῶν πλατάνων κοιλινομένων ξυλίνους πίθους, οἱ ὁποῖοι ἦσαν μονοκόμματοι.

ξώστης ὁ Ζυφ. κλάδος μεγάλος (ἑξώστης).

ὄρτυκιὰ ἢ φωλεὰ ὄρτυκιῶν με ἀβγά.

ὄρτωμόν δὲν ἔχουν τὰ κουκκιά δὲν προοδεύουν (πβ. ὄρτώνω X. Χρ. 6, 50).

παννᾶς ὁ ὁ πωλῶν παννιά, ὑφάσματα.

παρადέροφα τά τὰ παιδιὰ τὰ βαπτισθέντια ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀναδόχου.

παρалаγάκαδο τό Βολ. Κουρ. μικρὸ ρυάκι, μικρὸ λαγκάδι πλησίον ἄλλου μεγαλυτέρου σπανιώτερον λέγεται περιάλακαδο, ὅπως ἐσημείωσα X. X. 6, 53.

παροικάδα ἢ N. X. αἱ ἀναγκαστικαὶ εἰσφοραὶ ἢ ἐργασίαι αἱ γινόμεναι ὑπὸ τῶν παροίκων ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ.

παροικολόγι τό Καλαμ. ὁ κατάλογος τῶν παροίκων.

πέζωμα τό Φτ. βραχῶδες, δύσβατον μέρος· «γιατί μ' ἐπῆγες ἀπ' τὰ πεζώματα»; Καὶ τοπων. Πέζωμα.

περατικοὶ λέγονται ὑπὸ τῶν Φυτιούσων (τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου Φυτῶν) οἱ κάτοικοι τῶν πέραν χωρίων τῆς Ἀμανῆς.

περδικιὰ ἢ φωλεὰ περδίκων με ἀβγά (πβ. ὄρτυκιὰ).

περδικουριὰ ἢ ἢ συκῆ ἢ παράγουσα τὰ μικρὰ καὶ ὄψιμα σῦκα τὰ λεγόμενα περδικούρια (βλ. καὶ Πασπάτην).

περιβόλι τό ὄχι ὁ λαχανόκηπος, ἀλλὰ ἀγρὸς ἰρυτευμένος με ἐσπεριδοειδῆ· εἰς τὰ Κουρούνια περιβόλι λέγεται τὸ καλὸ χωράφι.

περιστροφιὰ ἢ χτύπημα περιστρόφου.

πέταυρο τό λεπτὸ σανίδι τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται κατὰ τὴν ἐπίδεςιν καταγμάτων ὑπὸ πρακτικῶν ἰατρῶν· «σὰν πέταυρο εἶναι» = λεπτός, ἀδύνατος.

πετιέμαι· «δὲν πετιέσαι νὰ δῆς τί γίνεται ὁ ἄρρωστος;» = δὲν πηγαίνεις γρηγορᾶ· ἄορ. ἐπετάχθηκα = ἐπῆγα γρήγορα, ἐπέταξα τρόπον τινά.

πενκαρούδι τό μικρὸς πεῦκος.

πικράντερος ἐπίθ. ὁ κακός, ὁ πικρόχολος. Ἡ λ. καὶ παρὰ Somavera.

πικρίδα ἢ ἢ πικραλὶς, τὸ πικρὸ ραδίκι, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ γλυκοβάραβα. Καὶ κύρ. ὄν. Πικριδᾶς = ὁ τρώγων ἠδέως ἢ πωλῶν πικρίδας.

πινάκι τό γαβιάθι πῆλινο ἢ ξύλινο, ὅπου τοποθετοῦν τὸ ψωμί νὰ ἀνέβῃ· ἢ πινακωτὴ περιέχει πλείονα πινάκια.

πιτύζω, ἐπιτύσθηκα· διαπιδύω, διαβρέχω.

πλασόγαλο τό γάλα με πλάσι ψήνεται ὅπως τὸ ριζόγαλο.

πλῆμα τό ἢ πλύσις. «ἀπὸ πλῆμα μὴ σε μέλη» (διότι γίνεται εὔκολα).

ποντικολογᾶ ἢ γάτα πιάνει ποντικούς συχνά.

ποσπόρδιλας ό· Οίν. ό βολβός.

πούρπουρας ό και *πουρπουρόχωμα* τό· Βαβ. χῶμα ζίτρινον διαφόρων αποχρώσεων.

πρινιά ή· Ζυφ. πρίνος.

πρινιάς· τόπος πρίνων.

πρόπολι ή και *πρόπολι* τό· (και πρόκολι και πρόμπολι) ή ύλη με την όποιαν αί μέλισσαι φράσσουν τās όπās και σχισιμάς τῶν κυψελῶν.

προσάναμμα τό· τὸ φρύγανον ή δαδι ή ότι άλλο ύλικόν χρησιμεύει διά νά ανάψη φωτιάν.

προτολάτης ό· Νέν. ό πρώτος, ό μεγαλύτερος τῶν ἀδελφῶν τοῦ σιταριοῦ και τὸ ἄνθος τοῦ γλυκανίσου, τὸ όποῖον δένει πρώτον.

προσάφιμο τό· = προσάναμμα.

προσγονατίζω ή λ. μόνον ποιητική :

κάλλι' ἔχω ἔγὼ νὰ σκοτωθῶ
και Τούρκα νὰ πεθάνω
παρ' ἀπὸ τὸν Κωσταντῆ
ἄλλον ἄντρα νὰ πάρω·
προσγονατίζ' ό μαῦρος του
κι ἀπάνω τὴν ἐπαίρνει.

πύραθο τό· (πβ. Χ. Χ. 6, 57) Καλαμ. Πυργί, *γαδουροπούλαθο* Νέν. πύρεθρον. Εἰς τὴν Κρήτην ὑπάρχει χωρίον *Πυράθι*, ἴσως δ' ἐντεῦθεν ἦλθον οἱ Κρητικοὶ κάτοικοι τοῦ χωρίου τὰ *Πυράθου* τῆς Νάξου.

πυράσβεστος ό· ἀσβέστι μαζί με *πυρόλιθον* τοῦ χωρίου Χαρκειοῦ ἀποτελεῖ μεῖγμα ἰσχυρότατον. Με πυράσβεστον ἐκτίσθη ή στερεὰ ἐκκλησία τῆς Κρήνας.

πυργόπουλλο και *πυργιόπουλλο* τό, μικρὸς πύργος εἰς τὰ χωρία τὰ μεσαιωνικά. Εἰς τās γωνίας τῶν τριγωνικῶν ή τετραγωνικῶν περιβόλων τῶν χωρίων ὑπῆρχαν τὰ πυργόπουλλα, ἐκ τῶν όποίων μερικὰ σώζονται ἀκόμη. Εἰς τὰ Νένητα τὰ καταστραφέντα ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ τοῦ 1881 συνοικία τις λέγεται *πυργιόπουλλο*, διότι ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἄλλοτε πρὸ τοῦ 1881 πυργόπουλλο.

ρακαγγειά τά· (ρακί - ἀγγεῖα) συγκρότημα ἄμβυκος παλαιότερου εἰς τὴν Βολισσόν.

ραπανίδα ή· ὄχι ή ραφανίς ἀλλὰ ραδίκι τοῦ όποίου τὰ φύλλα ὁμοιάζουν με τὰ τῆς ραφανίδος.

ρασινοζίπουνο τό· Πιτ. ράσινο ζιπούνι, ἦτοι ἐκ τριγῶν αἰγὸς πβ. Χ. Χ. 6, 58.

ρεμπίσματα τά· Σιδερ. Κουρ. απότομα, δύσβατα μέρη (βλ. καὶ Αἰγαῖον 1, 252).

ρίχτω - δίχτω· περιεργος σύμφυρσις ἔγινεν ἔνταῦθα· τὸ ρίχτω ἐπέδρασεν εἰς τὸ δίχτω καὶ δηλοῖ καὶ τοῦτο τὸ ρίπτειν: «δίξε του τοῦ σκύλλου μιὰ πέτρα» = ρῖψε του!

ροβάχερα καὶ ροδάχερα τά· ἄχυρα τοῦ ροβιοῦ, ὀρόβου.

ρουχοθέμι τό· Βασιλ. πολλὰ ροῦχα· «ἔχω ἓνα ρουχοθέμι νὰ πλύνω»!

ρύμνη ἢ στενὸς δρομίσκος καὶ τοπων. Ρύμνη εἰς τὰ Πατρικὰ (βλ. καὶ Πασπ. λ. ρύμη καὶ λ. ρύμνη).

ρῦπος ὁ καὶ ρῦπος τό· Ἀβγών. τῶν ἀφτιῶν, τῶν μαλλιῶν.

Σαββατοκύριακο τό· ἢ λ. ἤδη παρὰ Μιχαήλ Γλυκᾶ σ. 598.

σακκελίζω, σακκελιστήριον· διηθῶ, ἡθμός· αἱ λλ. ἀπαντοῦν καὶ εἰς ἀλχημικὰ κείμενα· βλ. C. Zuretti, Catalogue des manuscrits alchimiques Grecs 1930 σ. 240, 17.

σάλιακας ὁ· ὁ κογλίας, χογλός. Ἡ λ. ἐκ τοῦ σάλιο + ακας, ὅπως τὸ μάτακας καὶ μάντακας (= τσιβίκι) ἀπὸ τὸ αἷμα - ακας, τρύπακας (βλ. λ.) κττ. Ἡ ἐν Σκύρῳ συνώνυμος λ. σαρακόχυλος ἀντὶ σαλακόχυλος ἐκ τοῦ σάλιο + κοχύλι.

σελλάδι τό· Φτ. διάσελλο, ὀμαλὴ ἐπιφάνεια ἐνώνουσα δύο ὑψώματα. Καὶ τοπων. Σελλάδα.

σετροώνω = τοποθετῶ τὰ σέτρα (βλ. Πασπάτην ἐν λ.), τοὺς ξυλοτύπους, ἐπὶ τῶν ὁποίων κτίζουν ἔπειτα.

σημαντικός ὁ· προύχων (βλ. Πασπ.) ἢ λ. καὶ παρὰ I. Βλαχογιάννη, Χιακὸν Ἄρχεῖον τ. 2 (1910) σ. 34.

σιταριά ἢ· τὸ φυτὸν τοῦ σίτου μὲ πολλοὺς ἀδελφοὺς (πβ. κριθαριά).

σκιάδι τό· ψάθινο κάλυμμα τῆς κεφαλῆς (Ληθ. Μεστ.). Βλ. καὶ Πασπ. καὶ περιόδ. Ἀργέντη 1, 22.

σκάλειθρο τό· Καλαμ. Βολ. Συκούσ. σκάλειθρον, ὁ τρίφτης τοῦ φούρνου, τὸ κοντάρι μὲ τὸ ὁποῖον ἀνακινοῦν τὰ καιόμενα ξύλα εἰς τὸν φούρνον. Μτφρ. λέγονται καὶ τὰ ζωηρὰ παιδιὰ σκάλειθρα Καλαμ. Ἐνταῦθα ἀνήκει καὶ τὸ παρὰ Πασπάτη σκούλουθρον. Βλ. Χατζιδ. Γλωσσ. Παρατηρ. σ. 197.

σκάλισμα τό· παροιμ. «ἓνα σκάλισμα, μισὸ πότισμα»· τὸ σκάλισμα τῶν σπαρτῶν διατηρεῖ τὴν ὑγρασίαν.

σκαλότροπα ἢ καὶ σκαλότροπος ὁ (ὄχι - ον, ὡς παρὰ Πασπ.) καὶ τρυπόσκαλος (!), ἢ ὀπὴ τοῦ τοίχου εἰς τὴν ὁποίαν τοποθετοῦν δοκοὺς διὰ νὰ εὐκολύνουν τὴν τοποθέτησιν κλιμάκων εἰς τὰ κτιζόμενα κτήρια.

σκιριά ἢ (καὶ σκιταριά) εἶδος ἀγρίου σχίνου.

σκινόκαρπος ὁ Ὅλ. καρπὸς ἀγρίου σκίνου.

σκινόμαζα ἢ Ὅλ. συστάς μικρῶν σκίνων.

σκινόφυλλο τό φύλλον τοῦ ἀγρίου σκίνου χρήσιμον εἰς τὴν βυρσοδειψίαν.

σκινόλαδο τό τὸ ὀλίγον ἔλαιον ποῦ ἐξίηγετο ἄλλοτε ἀπὸ τὸν καρπὸν ἀγρίων σκίνων.

σκοινιά ἢ τὸ σκοινὶ ποῦ δένει ὠρισιμένο φορτίον εἰς τὸ γοιμάρι.

σκοιντάβγω «σκονδάπτω», προσκρούω. Ἡ λ. λέγεται καὶ περὶ ἐπιηρείας ἐξωτικῆς (πβ. σκόνταμμα X. X. 6, 61): «εἰς τὰ Βρυσίδια σκοιντάβγει» (= ὑπάρχουν σκοντάμματα, στοιχειά). «πολλοὶ ἐπέρασαν ἀπὸ ἐκεῖ καὶ σκονταρτῆκαν» (Λαογραφία 8, 432).

σκουντουφλωῶ ἐκ τοῦ σκοντοβολῶ; Ἴδ. ὅμως Χατζιδ. Γλωσσ. Παρ. 216.

σκόρπαινα ἢ τὸ ψάρι σκορπιὸς Καρδ. Βροντ.

σκορπολογῶ τοῖς παράδες μου, σκορπίζω ἀσκόπως ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.

σκοτεινάγρα ἢ σκότος βαθύ ἢ λ. ἐλέγετο ἄλλοτε ἐν Χίῳ, διότι ἀπαντᾷ παρὰ Θωμᾶ Βελάστη Anapafsis tis Kardhias σ. 139.

σκουλάφι τό τὸ σκουλήκι ποῦ τρώγει τὸ κοκκίρι, τὸ μικρὸ κρεμμυδάκι.

σμιλαγκιά ἢ Συκούσ. ὁ σμιλαξ, φυτόν τῶν ἐλῶν, τοῦ ὁποῖου τοὺς κλάδους χρησιμοποιοῦν διὰ σάρωθρον: ὑπάρχει καὶ τύπος σμίλακας.

σπασούρα ἢ (λ. μιμηλι) πτηνὸν μικρὸν ἐνδημικὸν ἐντομοφάγον καὶ ἐπομένως χρήσιμον εἰς τὴν γεωργίαν.

σπιλάδα καὶ σπιλάδα ἢ (πβ. X. X. 6, 62): σημειωτέοι οἱ ἐξῆς στίχοι ἀπὸ ᾄσμα παρὰ Η. Pernot. – P. le Flem, Melodies populaires grecques de l'île de Chio. Paris 1903 σ. 44:

σπιλάδα τοῦ ὄρτεν ἀπ' ἐμπρός,
σπιλάδα τσ' ἀπὸ πίσω.
σπιλάδα τσ' ἀφ' τὰ δυὸ πλευρά,
ὅς τὸ φροῦντος τὸν ἐροῖξε.

σπιτόπουλλο τό τὸ κοῖλον τῆς κηρήθρας.

στάλισμα τό Βολ. ἢ στάθμευσις τῶν ποιμνίων εἰς τὴν σταλίστραν.

σταλίστρα ἢ Βολ. τὸ μέρος ὅπου σταλίζουν, σταθμεύουν τὰ ποίμνια διὰ νὰ φάγουν ἢ ἀναπανθοῦν.

σταλούδα ἢ Ποτ. σταλιά, σταγὼν μέλιτος.

στάμα τό Ποτ. (στάγμα) τὸ κρασί ποῦ στάζει ἀφ' τὰ σταφύλια πρὶν πατηθοῦν: χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἐκκλησίαν γιὰ «ἰναῖμα».

σταυρόπουλλο τό μικρότατο πουλλάκι μὲ κόκκινον σταυροειδὲς κόσμημα εἰς τὸ μέτωπον.

σταφυλίτης ὁ Β. Δ. Χ. τὸ φυτόν, τὸ ὁποῖον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Κρήτην λέγεται στύφνος, εἰς τὴν Χώραν δὲ τῆς Χίου *σαταμπᾶς*. Εἰς τὴν Κυνοουρίαν λέγεται *μαυρολάχανο*. Διδακτικὸν εἶναι τὸ χωρίον ἀπὸ τὸ Ἰατροσόφιον τοῦ Σταφίδα, Legrand, Bibl. Grecque vulgaire τ. 2 σ. 1: «ἔπαρε στρύχνον, τὸ λέγουσίν τινες βρωμοβότανον, ὁποῦ ποιεῖ ὡσάν σταφύλια μικρὰ μαυρούτζικα (ἐντεῦθεν τὸ Χιακὸν ὄνομα σταφυλίτης), λέγουν τὸ καὶ μαυρόχορτον...».

στελιάρι τό· τὸ στελειόν, ἢ μακρὰ λαβὴ τῆς ἀξίνης καὶ τῶν παρομοίων γεωργικῶν ἢ ἄλλων ἐργαλείων. Μιτρ. = ξυλοκόπημα· «σοῦ χρειάζεται ἓνα στελιάρι!» *στεφάνι* τό· ὁ γῦρος τοῦ στομίου λάκκον, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου κίττειται τὸ μάγγανο. *σύ* λέγεται καὶ *σοῦ* Καμπ. καὶ *τσὸν* Καρδ. «ἔ τσοῦ Γιώργι!», «βρὲ σοῦ!» *συγκούκουλλο* σιτάρι, μὲ τὴν θήκην (διότι δὲν ὠρίμασε καλά, ὥστε νὰ ἀφαιρηθῇ αὕτη).

σύθολο λάδι, ποῦ δὲν κατεστάλαξεν ἀκόμη.

συκογύρι τό· χωράφι μὲ συκῆς περιτριγυρισμένο.

συκόκηπος ὁ· Καρδ. ἢ λιάστρα τῶν σύκων.

συκολόγημα τό· Βολ. συγκομιδὴ σύκων: «πάγω ᾽ς τὸ συκολόγημα».

σύλλαδα εἶναι τὰ χέρια μου Συκούσ. λαδωμένα, μὲ λάδι χρισμένα.

σύνταχα σύνταχα Συκούσ. προὐ προὐ.

συρταριά ἢ· ἢ ὀπὴ τῆς κυψέλης, δι' ἧς εἰσέρχονται καὶ ἐξέρχονται αἱ μέλισσαι.

σύρτης ὁ· Καρδ. κατήφορος μὲ χαλίκια. Πβ. κατασουράδα Χ. Χ. 6, 32.

σφηκολόγημα τό· ἢ συλλογὴ ἢ καταστροφὴ σφηκῶν.

σφηκολόγος ὁ· ἢ παγὶς τῶν σφηκῶν ἢ τὸ ξύλον μὲ τὸ ὁποῖον κτυποῦν τὰς σφηκας.

σφηκολογῶ καταστρέφω σφηκας.

σφονδυλίδα ἢ· εἶδος ραδικιοῦ βολβώδους (Βολ.). Εἰς τὰ Μεστὰ καὶ τοπωνύμιον *Σφοντυλίδα*.

ταυροπολεμῶ Κορυ. ἀγωνίζομαι, προσπαθῶ πολύ. «ταυροπολέμησα γιὰ ν' ἀγοράσω τὸ χωράφι». Πβ. ταυροπαλαιῶ Χ. Χ. 6, 68.

τουρκογύρισμα τό· ἄλλοτε ἐν Χίῳ ἐλέγετο οὕτω ὁ Χριστιανὸς ποῦ ἔγινε Τούρκος (πβ. ρωμογύρισμα).

τουρκοφάγια τὰ (Ζολώτα, Ἱστορία Χίου τ. 3, 2 σ. 459) ἐλέγοντο ἄλλοτε τὰ ἔξοδα καὶ αἱ εἰδος συνεισφοραὶ διὰ τὰ γεύματα, τὰ ὁποῖα ἐδίδοντο ὑπὸ τῶν γερόντων εἰς Τούρκους ὑπαλλήλους μεταβαίνοντας εἰς τὰ χωριά.

τραυολογῶ Βασιλ. τραυῶ συνεχῶς ἢ πολὺ· «τί τραυολογᾷς τὸ σκύλλο;», «ποῦ τὸ τραυολογᾷς τὸ παιδί;».

τραφιά ή· τράφρος.

τραφίτης ό· ραδίκι πιζρό (των τράφρων δηλ.).

τρεχλό τό· Κάροδ. τρέξιμον.

τρεχοβολώ Βασιλ. τρέχω πολύ· «τί τρεχοβολῶς ὄλην τὴν ἡμέρα καὶ χαλῶς τὰ παπούτσιά σου;» «τρεχοβολῶ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ γιὰ νὰ κάμω τὴ δουλειά μου».

τροχάλι τό· βράχος (πβ. ξεροτροχάλος).

τρούπακας ό· Βέσσ. τὸ πτηνὸν τρουποκαρνδίτης (X. X. 6, 69), διότι τρουπώνει εἰς τρούπας.

τσικονδόλαδο τό· τὸ λάδι τὸ ὁποῖον ἐκθλίβεται ἀπὸ τὰ τσίκονδα (X. X. 6, 69). Βλ. Ἐ. Ἐπιμανουήλ, Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν τ. 6 (1931) σ. 490. Ἡ τσικονδιά ἢ παράγουσα τὰ τσίκονδα λέγεται ἀλλαγῶν τριμιθιά, κοκοροβιθιά κτ.

τσιφίτης ό· (λ. μιμηλή) Νέν. σιταρήθρα.

τσιφτοχάρακο τό· τὸ δένδρον τὸ ὁποῖον εἰς περάσματα πουλλῶν διαμορφώνεται εἰς τύπον παγίδας ἵνα μὲ τοὺς κλάκτας (βλ. λ.) προσελκύσῃ πουλλιά.

τρούσκαλος ό· εἶδος πλέγματος ἀπὸ κλαδιὰ πρὸς ξήρανσιν τοῦ τυροῦ.

τυφλάροια ή· ή λ. ἀπαντᾶ παρὰ Θωμᾶ Βελάστη, Anapafsis tis Kardhias σ. 137.

φάκος ό· Χαρκ. μικρὸς τετράγωνος κίαιμος, μεγαλύτερος φακῆς. Ὁ Σήθ σ. 130 ἀναφέρει «φακούς».

φανός ό· Καροδ. τὸ λυγναψίδι τὸ φαναριοῦ.

φλάμπουρο τό· γλάμπουρο καὶ γλάμπουρο Σιδ. Πιτ. Κορυ. Βολ. Ἡ λ. σήμερον ἔχει μᾶλλον μεταφορ. σημασίαν· «εἶν' ἓνα φλάμπουρο!» = παραλυμένος ἄνθρωπος· «νά την, σὰ φλάμπουρο ἦρε!» ταχέως· «κάτσε κάτω, γλάμπουρο!» περὶ παιδιοῦ ἀτάκτου. Βλ. καὶ Πασπ. ἐν λ. γλάμπουρο. Παρὰ Κανελλάκη X. Ἀνάλ. σ. 33 εἰς ποίημα λέγεται καὶ γλαντάμπουρο.

φόβια τά· ή καταστροφή τοῦ 1821 (Λαογρ. 6,627) ή ὁποία λέγεται καὶ σφαή (σφαγή).

φουτζιά ή· Καλαμ. ὄχι ὁ φοῖνιξ (X. X. 6, 70) ἀλλ' ή ζιζυφεά. Καὶ φουτζια αὐτιόθ. τὰ ζιζυφρα διὰ τινὰ ἐξωτερικὴν ὁμοιότητα.

φρούδι τό· «ὄλο φρούδι φρούδι πάς» εἰς τὴν ἄκραν βράχου.

φύροματ «ἐφυρτήσαν τὰ μαλλιά του», ἀπέβαλον τὸ χτένισμα, ἔγιναν ἄνω – κάτω.

φωκός ἐπίθ. πυρρόθριξ ή κανελλίς καὶ κίριον ὄνομα Φωκός. Πβ. καὶ ἀσπρόφωκος καὶ κοκκινόφωκος.

φωρασιὰ ἢ· καχυποψία· ἢ λ. παρὰ Θωμᾶ Βελάστη, Anapafsis tis Kardhias σ. 100.

χαλαντζίδα ἢ· Βολ. Πυραμ, γαλαντζίδα Διευχ. ραδίκι μὲ λευκὸν χυμὸν καὶ ἄνθος κίτρινον. Φαίνεται ὅτι ἢ λ. γαλατσίδα ἔγινε χαλαντσίδα τῇ ἐπιδράσει καὶ τῆς λευκῆς ἐπίσης χαλάζης!

χάνεμα τό· τὸ χανεύειν (X. X. 6, 72), τὸ ἀλιεύειν χάνους.

χειλοῦσα καὶ χειλοῦ καὶ χειλοῦτσα ἢ· πετρόψαρο μὲ μεγάλη χεῖλη.

χειρόβολο τό· Χαρκ. καὶ χειροβόλι Ζυφ. ὄσους στάχης χωρεῖ τὸ χέρι· πλείονα χειρόβολα ἀποτελοῦν δρομί.

χιλιάρφανος· ὄρφανός, τελείως ἐγκαταλελειμμένος (πβ. πεντόρφανος).

χιμέρι τό· Λεφτ. Μεστ., χιμάρι Κεραμ. μικρὸ ρίφι.

χιονιστῆς ὁ· παροιμ. «ἀπὸ νοτιὰ χιονιστὴ | καὶ ἀπὸ βορρὰ βροχάρι | ὁ Θεὸς νά σε φυλάγῃ!».

χλώρη ἢ· χλωρὰ νομῆ.

χοιροβάροβορο τὸ καὶ χοιροβοτανίδα ἢ καὶ χοιροχόροταρο, χόρτον τρωγόμενον καὶ ὑπὸ τῶν χοίρων.

χτυπολογῶ τὸ παιδί, τὸ χτυπῶ συχνά, πολὺ· ἀμτβ. «χτυπολογοῦν οἱ καμπάνες» = ἠχοῦν συχνά.

χώνεμα τό· ἀποπάτημα, περίττωμα.

B'.

Ἀβδελόλακκος· Ἀγ. Γάλ. ἐκ τοῦ φρυτοῦ ἀβδελλιά = ἀγριαπιδιά (X. X. 2, 93).

Ἄις (ὁ ἄγιος) Γενέσις εἰς Ἀγ. Γάλας.

Ἄις Λέντις Βολ. Ἀγιος Λεόντιος. Ὁ Λέντις ἔγινεν ἔπειτα ἴσως Λέντσης ἐξ οὗ ἢ ἐκκλησία ἢ Λέτσαινα.

Ἀγρονέρι ἢ Ἀγρόνερο εἰς τὴν περιφέρειαν Καρινῶν.

Ἀμθοῦντα ἢ ὁ γ. Γ. Μαδιᾶς ἠτυμολόγησεν ὀρθῶς ἐκ τοῦ μίνθη, ἢ ὁποία καὶ φέρεται ἐκεῖ. Κακὴ ὑπῆρξεν ἢ ἰδική μου ἔτυμολογία ἐκ τοῦ βυθὸς (Λεξ. ἀρχ. 2, 30) καὶ ἢ τοῦ Στ. Βίου ἐκ τοῦ ἄμαθος (Ἡ σύγχρονος Χίος... σ. 14).

Ἀμπελοκόπι τό· Ἀμάδ. Ἀμπελοκόπια Καλαμ. Τὸ ὄνομα ἐδόθη, ὅταν ἐκόπησαν τὰ ἀμπέλια.

Ἀνήλιος Κάμπος καὶ Ἀνήλια Χώματα ἀπαντοῦν εἰς ποιήματα καὶ εἶναι μυθολογικὰ ἢ λαογραφικὰ τοπωνύμια, ὄχι πραγματικὰ ἴσμ.

πάμε παραπη(δ)ήσωμε κάτω σ' Ἀνήλιους Κάμπους (X. X. 1, 138).

Κάτω ᾿ς τ' Ἀνήλια Χώματα, ᾿ς τὰ Πράσινα Λιβάδια.

᾿Ανω Πή, Πυργ. ᾿Ανω Πηγή.

᾿Αρεικωπά τά· μεταξὺ Βουνοῦ καὶ Κοινῆς. ᾿Απὸ τὸ ρεῖκι (= ἐρείκη), τὸ ὁποῖον ἀφθονεῖ εἰς τὴν Χίον, γίνονται πολλὰ τοπωνύμια

᾿Αρια τά· πιθανῶς σχετίζονται πρὸς τὴν ἀρίαν δρῦν (πβ. ᾿Αντάριος X. X. 6, 75), ᾿Αρέα εἰς τὴν Μάνην (Λαογραφ. 4, 732 πβ. καὶ BZ. 17, 105), ᾿Αριανὰ εἰς τὴν Λέσβον, ὁ ᾿Αριᾶς εἰς τὴν Κέρκυραν.

᾿Ασπρη Πέτρα· ἐλέγετο ἄλλοτε μικρὰ περιφέρεια εἰς τὴν Χώραν ὀπισθεν τῆς βιβλιοθήκης Κοραῆ, πρὶν κτισθοῦν ἐκεῖ σπίτια. Τὸ ὄνομα ἀπαντᾷ εἰς ἔγγραφα.

Ἀὐλῶνας ὁ καὶ Ἀὐλωνιά ἢ· συνήθη τοπωνύμια εἰς τὴν Χίον.

᾿Αχερδος Φτ. ὅπως συνήθως εἰς τοπωνύμια, ἐσώθη καὶ ἐνταῦθα παλαιὸν ὄνομα (᾿άχερδος = ἀγριαπιδιά), τὸ ὁποῖον εἰς τὴν προφορικὴν παράδοσιν εἶναι ἄγνωστον.

Βαραγγιά ἢ· Καρδ. τὸ ὄνομα ὑπενθιμίζει τοὺς Βαράγγους τοῦ Βυζαντίου, ἦτοι τοὺς μισθοφόρους στρατιώτας Γερμανικῆς καταγωγῆς. Πιθανῶς ἔκ τινος ἰδιοκτητοῦ Βαράγγου ὀνομαζομένου ἐκλήθη ἐκκλησία τις πρῶτα καὶ ἔπειτα ἢ θέσις Βαραγγιά (πβ. Κομανιά).

Βαρβαζᾶς ὁ· ὀνομάζεται ἢ πλατεῖα Καλαμοτῆς· πιθανῶς ἔκ τινος ἰδιοκτητοῦ τὸ ὄνομα (πβ. περιοδ. Ἑλλ. Φιλ. Συνλόγου Κ/πόλεως τ. 25 [1895] σ. 166).

Βασιλικὰ τά· εἰς σιγίλιῶδες γράμμα τοῦ 1605 (Ἑκκλ. ᾿Αλήθεια τ. 19 [1899] σ. 22) λέγεται «μεταξὺ τῶν δύο χωρίων ἔσω καὶ ἔξω Διδύμας περὶ τοποθεσίαν τὴν καλουμένην Βασιλικά, ἢ καὶ Νέα Μονὴ προσαγορεύεται...». ᾿Αξίον προσοχῆς ὅτι καὶ ἄλλο μοναστήρι, πιθανῶς ἀξιόλογον, ἐλέγετο εἰς τὴν Χίον Νέα Μονή. Καὶ τὸ ὄνομα Βασιλικὰ ὑποδεικνύει ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρχαν ἐρείπια σημαντικοῦ παλαιοῦ κτηρίου, ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ ἴσως.

Βελονίδες καὶ Μελονίδες Κορφ. ἐκ τοῦ φρυτοῦ βελονίδα.

Γαλάτου τά· ὀρμίσκος εἰς τὰ Κουρούνια.

Δάμωνας ὁ· κατὰ τὸν κ. Γ. Μαδιᾶν ἐξ ἀρχαίου ὀνόματος.

Δέσποινα ἢ· (γεν. τῆς Δεσποίνου!) ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου εἰς τὴν ᾿Αμανήν.

Διαπόρι τό· νησίς παρὰ τὰ Μεστὰ (X. Χρ. 4, 41) καὶ παρὰ τὰ Καρδάμυλα.

Διπόταμος ὁ· Μέλ.

Δίστομο τό· Συκούσ.

Δρακοντόλακκος ὁ· τὸ ὄνομα εἶναι λαογραφικόν, ἀλλὰ δὲν ἐξηκρίβωσα τὰς περὶ αὐτοῦ παραδόσεις. Εἰς τὴν Σκόπελον ὑπάρχει τοπων. *Δρακοντόσκισμα*.

Διγάλωμα τό· Παρπ.

Ἑπτὰ (᾽ς τοὺς) Δαρν. Ἴσως ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ ἐπωνύμου Septa. Παρὰ Paganò, Delle imprese e del dominio dei Genovesi σ. 266 ἀναφέρονται Andriolus de Septa καὶ Johannes de Septa. Κατὰ παρετυμολογίαν λοιπὸν ἀπὸ τό· πάμε ᾽ς τοῦ Septa ἐλέχθη πάμε ᾽ς τοὺς Ἑπτὰ. Πολλαχοῦ ὅμως ὑπάρχουν καὶ τοπωνύμ. ἐξ ἀριθμῶν (Ἑκατόν, Τριάκοντα κλπ.) διὰ διαφόρους λόγους. Περὶ ἀριθμοῦ ἐνδέχεται νὰ πρόκειται καὶ ἐνταῦθα, ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν τὴν σημασίαν του.

Ζυφιάς ὁ· ὁ Ροδοκανάκης (Ἰουστινιάναι σ. 636) ἐρμηνεύει τὸ ὄνομα ἐκ τινος οἰκογενείας de Zuffa, ὁ δὲ Βίος (Σύγχρον. Χίος σ. 86) ἐξ ἐπωνύμου Ζιζυφεᾶ! Ἐσφαλμέναι καὶ αἱ δύο γνῶμαι, τὸ Ζυφιάς (ὅπως τὸ Μοριάς, Πρινιάς, Δαρνιάς κττ.) προῆλθε ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ δένδρου ζιζυφεᾶ καθ' ἀπλολογίαν.

Θράκη καὶ *Θράτση* ἡ· (Ζολώτα Ἱστορ. 1, 483), τὸ τοπων. συνήνητησεν ἐπανειλημμένως ὁ ἀρχιμανδρῆτης Ἰωάννης Ἀνδρεάδης εἰς κώδικα τοῦ χωρίου Πυργιοῦ. Πιστεύω πάντοτε ὅτι τὸ ὄνομα ὀφείλεται εἰς μετανάστας ἐκ Θράκης.

Θυμιανὰ τὰ· ἡ ἐτυμολογία ἐκ τοῦ Εὐφημιανὰ ἢ Εὐθυμιανὰ ἐσφαλμένη· ὅπως καὶ ὁ Θυμιανὸς τῆς Κῶ καὶ ἡ Θυμιανὴ τῆς Κρήτης (X. X. 6, 77) προῆλθον καὶ τὰ Θυμιανὰ ἀπὸ τὸ φυτὸν θύμον.

Καλαμιάρης ὁ· Ἀριάδ. πβ. Κονυζιάρης εἰς Κάραπαθον, Φυκιάρης εἰς Ρόδον κλπ.

Κάλαμος ὁ· Καλιμ.

Καλολιμένι τό· ὁ λιμὴν τῆς Βέσσας νοτιώτερον τοῦ Ληθιοῦ.

Καμασὸς ὁ· Ληθ. Ὁ Ἡσύχιος γράφει «καμασός· βάρανθρον». Ὅστε ἐσώθη ἐνταῦθα παλαιοτάτη λέξις. Τὸ περιέργον εἶναι ὅτι καὶ ἄλλη σπανία λ. ἀρχαία ἐσώθη εἰς τὸν Ληθίην, τὸ *βούκρονο* = βράχος ἀπότομος εἰς τοπων. αὐτόθι *Βούκλανος!*

Καρουνιά ἡ· Σπαρτ.

Καρυὰ ἡ· Νέν. Συχνὸς ὁ ἀρχαῖος τύπος καρυὰ (= καρυδιὰ) εἰς τὴν Χίον (καὶ Χωριὸ Καρυές, ὅχι Καρυδιές), καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ὅπου ὑπάρχει νερὸ καὶ εὐδοκιμεῖ ἡ καρυδιὰ. Τὸ διδακτικὸν τοῦτο παράδειγμα δεικνύει πόσον ἀρχαῖότερον ὑλικὸν διατήρησαν τὰ τοπωνύμια.

Κάστρο τῆς Ὠριᾶς (βλ. καὶ Ζολώτα Ἱστορία τῆς Χίου 1, 464) λέγεται τὸ

παρὰ τὰ Καμπιὰ ἀρχαῖον φρούριον, τοῦ ὁποῖου λείψανα σώζονται. Περὶ τῶν σχετικῶν πρὸς τὰ ἄπειρα Κάστρα τῆς Ὀριᾶς Ἑλληνικῶν παραδόσεων βλ. Ν. Πολίτον, Παραδόσεις... σ. 716, Λαογραφίαν 1, 330 καὶ 360 καὶ 2, 558. Τὸ Ρημόκαστρο τῶν Σπαρτίνων πέραν τοῦ βουνοῦ Αἴπους, ὑπὲρ τὴν Κυδιάντα, δὲν εἶναι κάστρο, ἀλλὰ ναὸς μεγάλος (τῆς Ἀρτέμιδος ἴσως), τοῦ ὁποῖου μόνον αἱ βάσεις διακρίνονται.

Κατάπετρα εἰς τὴν Χίον (χωρίον Θυμιανὰ) ὑπάρχει τοπωνύμιον *Κατάπετρα* τὰ, εἰς δὲ τὴν Κύπρον *Κατάπετρος* ὃ ὡς προσηγορικὸν τὸ κατάπετρα ἀπαντᾷ εἰς Ἀκριτικὴν παραλλαγὴν¹ «εἰς τοῦτες τὲς κλεισοῦρες καὶ εἰς τοῦτα τὰ κατάπετρα». Καθ' ὅμοιον τρόπον εἶναι ἐσχηματισμένα τὰ τοπωνύμια *Κατάφυλλον* εἰς τὴν Λῆμον², τὸ *Κατάλακκον* αὐτόθι, ὃ *Κατάπορος* εἰς τὴν Ἄνδρον, ὃ *Κατάπυργος* εἰς τὴν Λέσβον, τὰ *Κατάσπηλα* εἰς τὴν Κύπρον, καὶ εἴ τι ἄλλο. Τὰ *Κατύδατα*³ τῆς Κύπρου εἶναι πιθανῶς Κάτω Ὑδατα. Τὰ τοπων. *Κατάπετρος*, *Κατάπορος* κττ. προήλθον ἐξ ἐπιθέτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἢ κατὰ ἔχει ἐπιτατικὴν ἔννοιαν: «χώρα *κατάμπελος*» παρὰ Στράβωνι 179 = γ. πλήθουσα ἀμπέλων· «τόπος *κατάβραχος*»⁴ = πλήρης βράχων. Τὰ ἐξ οὐσιαστικῶν σύνθετα ταῦτα ἐπίθετα καὶ τοπωνύμια ἐσχηματίσθησαν κατ' ἀναλογίαν τῶν ἐξ ἐπιθέτων: *Κατάστενον*, = θρακικὸς Βόσπορος, *Κατάκοιλα* εἰς τὴν Ἄνδρον, *Κατάγλωρον* εἰς τὰ Ἄγραφα κττ.

Κατάρραχο τό· ἐπὶ τοῦ Πελινναίου· εἰς τὴν Ἀρκαδίαν *Καταρράχια* τὰ.

Κατώχωρα τὰ· λέγονται τὰ νότια χωριά, τὰ *Μαστιχόχωρα* κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ Ἀπανώχωρα, τὰ βόρεια χωριά.

Κεραῖς Σοφιάς τὸ *τραχόνι* Λαγγδ. Κυδ. Παρὰ τὴν Ἰθάκην ὑπάρχει νησίς Σοφιά (= ἀγία Σοφία;).

Κεραμῶς ὃ· Βικ. ἐξ ἀρχαίου κεραμῶν πιθανώτατα.

Κέρος, καὶ *Τσέρος* τό· Πυργ. (καὶ οἱ κάτοικοι Κεροῦσοι). Ἴσως τὸ ὄνομα ἀρχαῖον (πβ. *Κέρος* καὶ Ἀντίκερος ἢ Ἀντικέρια τὰ, νησιδες μεταξὺ Ἀμοργοῦ καὶ Νάξου).

Κισσήρια τὰ· Κουρ.

Κρομμυδάς ὃ· βουνὸν Καρδαμύλων.

Κοινή ἢ· Χάλ. πλὴν τοῦ χωρίου Κοινῆς ὑπάρχει καὶ ἄλλο τοπων. εἰς τὰ Χάλανδρα ἀναφερόμενον ἴσως εἰς παλαιότεραν κοινήν γῆν. Καὶ τὰ *Κοινάριον* τῶν Κουρουνίων εἶναι ἴσως Κοινοὶ Ἀγροί.

¹) Λαογρ. τ. 9 σ. 380.

²) Miklosich - Müller, Acta... 1, 95.

³) Κυπριακά Χρονικά τ. 12 (1936) σ. 206.

⁴) Boissonade, Anecdota graeca τ. 5 (1833) σ. 49.

Κοτινά τά· Νέν. ἐκ τοῦ κότινος.

Κουβαράς ὁ· ποταμὸς εἰς τὴν Ἀμανήν.

Κουράτωρας ὁ· Βολ. τὸ ὄνομα τοῦτο καθὼς καὶ τὸ *Πραιτόρι* δεικνύουν ὅτι ἡ Βολισσὸς ἦτο κέντρον διοικητικὸν καὶ εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς.

Κυρινᾶς ὁ· Βολ. βουνὸν κοινόν, ὅπως καὶ τὸ *Κομόνι*. Ἀμφότερα σπέρνονται ἀπὸ κοινού.

Κώμη ἡ· πλὴν τῆς Κώμης τῆς Καλαμωτῆς ὑπάρχει καὶ ἄλλη εἰς τὰ Λεφτόποδα. Τὸ ὄνομα εἶναι ἀρχαῖον, δὲν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ Τουρκικὸν κοῦμ = ἄμμος.

Λυκάστων τοῦ Ἐλάτ. ἐκ Βυζαντινοῦ ὀνόματος συνήθους· «Λυκάστω ὑπάτω» γράφει ἐπιστολὴν ὁ Θεόδωρος Στουδίτης (Migne, Patr. Græca τ. 99 στ. 1464)· περὶ *Λυκάστων* πρωτοσπαθαρίου καὶ στρατηγοῦ Μακεδονίας ἔγραψεν ὁ Κ. Κωνσταντόπουλος (Ἀρχ. Θρακικοῦ Λαογρ. καὶ Γλωσσικοῦ Θησαυροῦ τ. 7 [1940-19 1] σ. 5).

Μαστιχάσης ὁ· Βουν.

Μελιτᾶς ὁ· Μεστ. ἐκ κυρίου ὀνόματος.

Μεστόλυμπα τά· Μεστὰ καὶ Ὀλύμποι.

Μουντά τά· συνοικία Βολισσοῦ. Καὶ ἡ μονὴ τῶν Διευχῶν ἐλέγετο ἄλλοτε Μουντά. Εἰς τὴν Τήνον ὑπάρχει τοπωνύμιον Μουντάδος καὶ ὅλα αὐτὰ προέρχονται ἐκ τινος ἐπωνύμου Μουντός. Τὰ Μουντοῦ ἔγιναν ἔπειτα τὰ Μουντά.

Παρτένης ὁ· Πυργ. Χώρ. (πβ. καὶ Χ. Χ. 6, 80, Ζολώτα, Ἱστορία 1, 116)· τὸ ὄνομα πιθανῶς ἀρχαῖον· Παρθένιος ποταμὸς.

Πατσοῦ τοῦ· Καρδ. ἐκ Βυζ. ὀνόματος.

Πέδι τό· ἐκ κώδικος ἀγίου Γεωργίου Συκούση. Πέδι λιμὴν καὶ εἰς τὴν Σύμην, ἐκ τούτου σύνθετα τὰ Λεφτόποδα καὶ Βατοπέδι.

Πέζα ἡ· καὶ *Πέζες* οἱ· Καρδ. Σιδερ. Παρπ. ἐκ τοῦ πέζα = δύσβατον, βραχῶδες μέρος· «ἐμπλέξε τ' ἀλέτρι σὲ κάτι πέζες» = βράχους πβ. Αἰγαῖον 1, 121.

Πιτυόν· λέγουν οἱ Καρδαμυλίται ἀρχαιώτερον τὸ χωρίον Πιτυός.

Πισώχωρα ἢ Πισωχώρια λέγουν οἱ κάτοικοι τῆς Ν. Α. Χίου τὰ χωριὰ τῆς Ν. Δ. Χίου ἤτοι Μεστά, Ληθί, Βέσσαν.

Πιγούρα ἡ· Καλαμ. Πνῖμα τό. Καρδ. ἴσως ἐκ τοῦ θερμοῦ, πιγηροῦ ἀέρος.

Πολύκομπος ὁ· Νένητ.

Ραγός ό· Μεστ.

Στενομπόλι τό· Κάμπ. (στενός - ἔμβολος), *Στενορούμι* δὲ Πυργ. (πβ. Ρύμη).
Τροχαλάς ό· (Κτηματολόγιον Φωτεινοῦ σ. 12) ἀπὸ τὰ τροχάλια = βράγια.

Φυτὰ τὰ χωρίον καὶ τοπων. Ἀρμολειῶν (Φυτεῖα Καλαμ. Φυτοῦ, Βέσ.).
μεσν. τοπων. Πβ. Mansi... 8, 1015 «μονῆς τῆς οὔσης ἐν Φυτοῖς πλησίον τοῦ
ἁγίου μάρτυρος Ἐπιμάχου».

Φλώρι τό· ἐπὶ τοῦ ὄρους Αἴπους. Τοπωνύμιον Φλώριον εἶναι γνωστὸν καὶ
ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ψελλοῦ (παρὰ Σάθα, Μεσ. Βιβλιοθ. 5, 214).

Στροβιλιά, *Στροβίλι*, *Στροφιλιά*, *Στροφιλὸς* (Πυργί) συχνὰ εἰς τὴν Χίον (πβ.
Ζολώτα, Ἱστορία 1, 166) ἐκ τοῦ ἀρχ. στρόβιλος, εἶδος πεύκης καὶ ὁ κῶνος αὐτῆς.

Φωτεινά(δ)ος ό· συνοικία Ἀμάδων ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Φωτεινῶν.

Χαρκοβάβουλα Χαρκειὸς καὶ Βαβύλοι.

Χήλιππος ό· ὑπὸ πολλῶν περιηγητῶν καὶ γεωγράφων¹ ἀναφέρεται εἰς τὴν
Χίον ὄρος ὁ Χήλιππος. Τὸ σημειώνει καὶ ὁ Κοραῖς (Ἄτακτα 3, 24) καὶ ἡ Γεω-
γραφία τοῦ Μελετίου (ἔκδ. 1728 σ. 487). Τοιοῦτον ὄνομα ὅμως οὔτε ὑπῆρξεν οὔτε
ὑπάρχει σήμερον εἰς τὴν Χίον, δὲν γνωρίζω δὲ ἐκ τίνος παρεξηγήσεως ἐπλάσθη
(ἐκ τοῦ Ὀλύμποι - Ὀλυμπος;).

Ψελλοῦ τοῦ· ἐκ κώδικος τοῦ Πυργίου κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ αἰδεσιμωτάτου
Ι. Ἀνδρεάδου.

¹) Παρὰ Gronovius, Thesaurus Græcarum antiquitatum Venetiis 1732 IV. σ. 72
ἀναφέρεται «Chelippus mons».

ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

(ΔΙΑΛΟΓΟΣ)

ΛΗΘΙΟΥ, ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΥΚΟΥΣΗ ΚΑΙ ΑΥΓΩΝΥΜΩΝ.

Ληθημενούσης. "Ε πάαπλα, πότε θώς νά πάμεν ήμ Παναγιά, να μοῦ λουτουργήης; *Παπᾶς.* Τήν Παρασκευή.

Ληθ. Νά ἔναι λιγάκιν ταχινό, γιατί θά πώ ή¹ χώραν καί ή Βέσσαν ὁμ μῦλο καί νά προκάμω, γιατί ὁ γάρως² εἶναι ξεπεμμένος κ' ἔν τὰ καταφέρνει. Μίλησέ μου σάμι πάς ήν ἐκκλησιὰ γιά νά φέρω τ' ἀνάμιαν καί τή σφραγίδα, πού θά βγάλης τόν ἀντίδωρο.

"Ε κουμπάρε, ἐδῶ κώστε³; δὲ μαγειρεύετε τίποτι, γιατί εἶμαι ψόφιος καί ἔ σέ γλέπω ἀφ' τή μπεῖνα! ὅ,τι ἔχεις φέρε το, γιατί θά φύω νά πώ ή Βέσσαν ὁμ μῦλο.

Αἰγωνυμούσης. "Ε κουμπάρε Γιάννη, μέσα εἶσαι κ' ἔ μιλεῖς; ἔ καφούουλλη, καφούουλλη, ἐγέραες πρὶν τήν ὥρα σου, κι ἀμ' ὁ Ληθονομούσης εἶντα θέλει δῶ; "Εγὼ ἤχασα τὸ γαούρι καί γυρίζω μιὰ βδομάα ἔς τὰ βουνά, ἔς τὸ Ξερρόκαμπο, ἔς τή Στενοχώνη, ἔς τήν Ἀλίττα, ἔς τὸ Ριάλλι, ἔς τὰ Ρροεΐκια κ' ἤμαθα πὼς τὸν ἤπιασεν ὁ Ζυγλῆς σας. "Ε βρέ, ἔ βρέ! ὁ διάολος θά τὸμ πάρη, γιατί ἤσπασα τὰ κούγιαβλα καί τὰ ποάριά μου τόσες μέρες. "Αφηκα τή γυναῖκα μου λουχοῦσα καί τὰ παιδιὰ θεονήσιζα κ' ἔν ἠξέρουν πού γυρίζω κ' ἐγὼ ἔ μπορῶ πιὰ νά κουνήσω. Εἶχε χάζι νά λυῶνται νά με γυρεύγουν. Κοντεύγει καί τὸ παναῦρι τοῦ "Αι Γιωργιοῦ πού θά μούρθουν καί μουσαφίριες, πού θά ψήσω λαχανίες καί διακόους τρακόους σαλιακόνους. Ἐν ἔν' καλόν φαεῖ; Κάθε χρόνο τὸ παναῦρι ἔν' πιὸ κάλλιο, γιατί ἤμεστιεν περήφανοι καί μερακλῆδες, μὰ ἤμεστιεν καί ντζουμέρτες σ' ὅλα. Ἐ θ' ἄρθης καί σύ, ψαρᾶ, νά μᾶς φέρης κάμποσα συναγρίδια καί κανένα σουλούβαρδο;

Ληθημ. "Ε Κώσταντη, πού κάεται ὁ μυλωνᾶς ὁ Βηλιᾶς;

1) ή χώραν = εἰς τήν χώραν.

2) γάρως = γάδαρος.

3) κώστε = κάθεσθε.

Βεσσιανός. Βρὲ καλῶς μου καὶ κατακαλῶς μου το, τσι ἀμ' ἔλα μέσα νὰ ξεκουρασκῆς, κἀσε λιγάτσι. "Ἐ Δέσποινου, κέραε τὸν κουμπάρον κίποκι. Τσι ἀμὲ κἀσε δά. "Ἀνοιξε τὴ μεγάλη τὴ γκιόρα τσὲ τσέραέ τον ἕνα ποκήριν καλό. Τώρα ἦρχα τσ' ἐγὼ κι ἃ θῆς, κάτσε νὰ τσιμπῶμεν μιὰ βουκιά, γιὰκὶ θὰ πάω νὰ δῶ μιὰ μαθικιά κι κάμνουν οἱ ἐργάτες ποῦ βολεύγουν τοὺς κοίχους τοῦ σπιθκιοῦ μὲ τ' ἀσβέσκι· εὔτοι εὐλοημένοι ἀθρώποι κίποτις ἔν κάμνουν μονάχοι των. Τώρα κοντὰ θὰ ὄρη κι ὁ Δεσπόκης γιὰ τὸ ντέβρι νὰ πάρη καὶ τὰ μαϊδιά του. Ὁ Βηλιᾶς εἶν' ἀπάνω τσεῖ σιτὸ μῦλον του, ἔτσει θὰ τὸ βρῆς.

Ἀγιοργούσης. "Ἐεε κουμπάρε, κι ἀμ' ἀνὰ εἶντα κάμνετε δῶ; ποῦ κάεται ὁ Βηλιᾶς πού ἔχει τὸ μῦλο, γιὰτ' ἔν ἐγρωνίνιζω τὸ μέρος; Θὰ πῶ λιγάκι σιτάρ' ὁ μῦλον του νὰ τ' ἀλέση καὶ νὰ φύω ὀχονοῦς. "Ἡστειλέ μ' ὁ κύρης μου νὰ γυρίσω μπρὸς πίσω, γιὰτὶ θὰ πῶ γιὰ λούλουρα ὁ χωράφι γιὰ ριγάλο οὔνοῦ φίλου μας ποῦ μᾶς ἔρχεται ἄδια ὄρη καὶ λιγάκι κ' ἔν τὸν ἔχομεν ξεκολλημό. Γυρίνιζει καὶ τριγυρίνιζει καὶ ἔς τὸ σπῖτι πά' καὶ καίζει κ' ἔν τὸ νοιάνιζει θιῶς ἂν ἀδειάνιζωμε, μᾶς νιζουμιώνει καὶ ἄλλο τίποτι. "Ὅπου νοιώση βιολιά κάμνει σὰ λλωλός, ἀμ πῆς καὶ ἔς τοῦ Μποῦ κι ὀμ Πεῦκο, ἔν ἀπολείπει γιὰ νὰ γλέπη πῶς χορεύγου κ' εἶντα λογιῶς παίνιζου τὰ σημάσματα καὶ τὴν νιζαμπούνα, νὰ γλέπη καὶ τοὺς Καρλαβάδες τὲς Ἀποκριγές. Μὰ ἐννοιά σου κ' εἶν' ἕναν μπράμα! "Ἐ τσὲ μέλει δά καί... τίποτ' ἔν τὸ γελᾶ. "Ὅλοι τὸν ἐξέρου σὰγ κάρπικομ παρᾶ.

ΔΗΜΩΔΗ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ¹

1.

Χωρίον Βίχι.

(Καθ' ὑπαγόρευσιν Καλῆς Μάρκου Παρθενίαινας 85 ἐτῶν).

- Τρίτην ἐπλάστ' ὁ Διγενῆς καὶ Τρίτην ἐγεννήθη
 Καὶ Τρίτη τό 'δεν τ' ὄνειρο πὼς ἦθε νὰ πεθάνη.
 Καὶ μιὰ Λαμπρή, μιὰ Κυριακή, μιὰν ἴσημην ἡμέρα
 Παίρνει νὰ πᾶ' στήν ἐκκλησιὰ νὰ πᾶ' νὰ μεταλάβῃ
 Κι ὁ Χάροντας τὸν πάντησε 'ς τὴ σκάλα τ' ἀπὸ κάτω.
- « Καλῶς ἦρτεν ὁ Χάροντας νὰ φάμεν καὶ νὰ πιοῦμεν». —
- « Ἐμὲ δὲ μ' ἔστειλεν ὁ Θεὸς νὰ φάμεν καὶ νὰ πιοῦμεν,
 Μονάχα μ' ἔστειλεν ὁ Θεὸς νὰ πάρω τὴν ψυχὴ σου». —
- « Δίχως τρομάρα κι ἄρρωστιά ἐγὼ ψυχὴ δὲ δίνω,
 Μόνο νὰ πᾶ' πη(δ)ήσωμε κάτω σ' Ἀνήλιους Κάμπους
 Κι ἄ μὲ περάσης, Χάροντα, νὰ παίρνης τὴν ψυχὴ μου,
 Ἄ σὲ περάσω, Χάροντα, θ' ἀφήκης τὴν ψυχὴ μου». —
- Παίρνουν καὶ πᾶ' πη(δ)ήσουνε κάτω σ' Ἀνήλιους Κάμπους,
 Πη(δ)ᾶ πρῶτα ὁ Χάροντας καὶ πᾶ' σαράντα μίλια,
 Πη(δ)ᾶ τὸ ἕστερ' ὁ Διγενῆς καὶ πᾶ' σαρανταπέντε.
- « Για πέ μου, πέ μου, Χάροντα, πότε θὰ σ' ἀπαντέχω; » —
- « Ὄντα πονέσης δόντι σου, τότες θὰ μ' ἀπαντέχης
 Κι ὄντα πονέσης μάτι σου, τότες σὲ τριγυρίζω». —
- Ὁ Διγενῆς ψυχομαχεῖ κι ὁ κόσμος συντρομάσσει,
 Τρέχουν οἱ ἄρχοντες πεζοὶ κ' οἱ Τοῦρκοι καβαλλάροι

¹) Βλ. παρομοίαν Ἀκριτικὴν παραλλαγὴν ἐκ Βιχίου, Χ. Χ. 1, 138 πβ. καὶ Κανελλ. Χ. Ἀναλ. σ. 46, ὅπου τὸν Διγενῆ ἀντικαθιστᾷ ὁ Χάρος.

2.

Χωρίον Καμπιά.

(Καθ' ὑπαγόρευσιν Σοφίας Μάρκου Καλογερά 63 ἐτῶν).

- Κάτω ἔς τὰ ρούσια χώματα καὶ σὲ βαθὺν λιβάδι
 Ἐκεῖ σπέρνει ὁ Διγενὴς μὲ τ' ὄριον τοῦ ζευγάρι.
 Φακὴν καὶ ρόβιν ἔσπερνε, τα(γ)ὴν τοῦ ζευγαριοῦ του.
 Πουλὰκιν πῆγεν κι' ἤκατσεν ἔς τὴν ὄσκηρον (;) τ' ἀλέτρον.
- «Ἐσὺ σπέρνεις, βρὲ Διγενή, μὰ τὴν καλή σου κλέψαν». —
- «Ἄν τὴν ἐκλέψανε ἔχτες, νὰ πὰ' νὰ τὴν γυρεύω,
 Ἄν τὴν ἐκλέψαν σήμερα νὰ κάμω τὴν σποριά μου». —
- «Ἐγὼ σοῦ λέω, Διγενή, πὼς τὴν καλή σου κλέψαν». —
 Καὶ τὸ ζευγάριν ἔνεφνε, ἔς τὸν στάβλον τοῦ πηγαίνει,
 Παίρνει τ' ἀργυροκλείδια του, τὸν στάβλον ξεκλειδώνει,
 Τοὺς στάβλους ἐξεκλείδωσε, τοὺς μαύρους ἐνερώτα.
 Ὅσοι μαῦροι τὸν εἶδανε αἶμαν ἐκατουροῦσαν,
 Ὅσοι τὸν ἐκαλόδανε ἐπέσαν καὶ ψοφοῦσαν.
 Ἐνας μαῦρος, παλιόμαυρος, χίλιω χρονῶ κοντριάρης,
 Ἐστάθην καὶ ποκρίθην του σὰν κάλλιο παλληκάρι.
- «Ἄν εἶν' γιὰ τὴν κυρὰ Καλὴ ἐγὼ νὰ σοῦ τὴν φέρω,
 Γιατὶ μὲ κρουφοτάιζε ἀφ' τ' ἀκριβὸ κριθάρι,
 Γιατὶ μὲ κρουφοπότιζε μέσ' σ' ἀργυρὴ λεγένη.
 Δέσε μου τὴ μεσίτσα μου μὲ λαχουρὶ ζωνάρι,
 Σφίξε μου τὸ κεφάλι μου μὲ συρματένια τρίχα
 Κι ἀμέσως τὴν κυρὰ Καλὴ ἐγὼ θὰ σοῦ τὴν εὔρω». —
 Βιτσιὰ δίνει τοῦ μαύρου του καὶ ἔς τὰ βλοῖδια φτάνει,
 Ὁ μαῦρος διλιμούντησε κ' ἠ κόρη γνώρισέν το.
- «Πάψε, παπᾶ, τὰ γράμματα καί, διάκο, τὰ βαγγέλια
 Κι ὁ μαῦρος μου διλιμουντοῦ κι ὁ Διγενὴς εἶν' κ' ἦοτε». —
 Κι ὁ μαῦρος ἐγονάτισε κ' ἐπάνω του τὴν πῆρε.
 Κι ὅσο νὰ ποῦν, γιὰ δῆτε το! παίρνει σαράντα μίλια
 Κι ὅσο νὰ ποῦνε, πιάτε το! μὴτ' ἦτο μὴτ' ἐφάνη.

3.

Ὁ ἀρνητῆς τῆς ἀγάπης.

Χωρίον Βίχι.

(Καθ' ὑπαγόρευσιν Ἐννας Κατσιάρη Μαρζέλλαινας).

- Τριὰ κάτεργα πάν ᾿ς τὸ γιὰλὸ κ' ἢ κόρη πᾶ' ᾿ς τὴν ἄμμο,
 Τριῶν καρὰβιῶ ἐφώναξε καὶ δυὸ κατέργω λέγει
- «Δὲν εἶδετε τὸν ἀρνητὴν, τὸν κλέφτη τῆς ἀγάπης,
 Ὅπου μοῦ μῆνα κ' ἤλεε πὼς δὲ μὲ ᾿πολησμόνα;
 Τώρα μὲ ᾿πολησμόνησε, πικρὰ τὸν καταροῦμαι.
 Λέω νὰ τοῦ καταραστῶ καὶ πάλι τὸν λυποῦμαι,
 Γιατ' εἶναι νιὸς καὶ τρυφερὸς καὶ τὸ Θεὸ φοβοῦμαι,
 Μὰ ᾿γὼ θὰ τοῦ καταραστῶ κι ὅτι τοῦ μέλλ' ἄς γένη:
 Ἀπὲ ψηλὰ νὰ γκορμιστῆ καὶ χαμηλὰ νὰ δώκη
 Καὶ ἀπὸ κᾶτ' ἀφ' τὰ ψηλὰ δυὸ δίστομα μαχαίρια
 Τὸ ᾿να νὰ τῷμπη ᾿ς τὴν καρδιά καὶ τᾶλλο ᾿ς τὰ τσιγέρια,
 Ἐννιὰ γιανοῦ νὰ τὸν βαστοῦν καὶ δέκα γιανισάροι
 Καὶ δεκατρεῖς πνευματικοὶ νὰ γράφουν τοὺς γιορᾶδες
 Κι ἐγὼ διαβάτης νὰ περνῶ ἀπάνω ᾿ς τοὺς γιορᾶδες.
- «Ὡρα καλή, ἐννιὰ γιανοῦ καὶ δέκα γιανισάροι,
 Καλῶς τὰ κάμετε, γιανοῦ, καλῶς τὰ πολεμᾶτε,
 Ἄς κόβγουν τὰ ξεράφια σας κι ἄς μὴ πονῆ ἡ καρδιά σας,
 Ἄ θέτε καὶ λινὸν παννὶν, ἔχω σαράντα πῆγες,
 Τὰς πέντε δίνω γιὰ ξαντό, τὰς δέκα γιὰ μοτᾶρι,
 Τὰς ἄλλας τὰς περίλοιπες κόβγω τὸ σάβανό του». —
- Μωρὴ σκύλλα, μὴ ᾿νομη, μὴ ᾿ἄθη τοῦ κόσμου,
 Δὲν εἶχες κρῖσι νὰ μὲ πᾶς, κρῖσι νὰ πᾶ μὲ κρῖνης,
 Μόνον μὲ ᾿πέφηρες στὸ Θεὸν κι ὁ Θεὸς ἐπήκουσέν σου;»

4.

Ἡ κουμπάρα.

Χωρίον Καμπιά.

(Καθ' ὑπαγόρευσιν Σοφίας Μάρκου Καλογερᾶ 63 ἐτῶν).

- Ἄρχόντου γιὸς ἐδιάβαινε ἕς τοὺς κάμπους καβαλλάρης,
 Εἶχαν τὰ ροῦχα του δροσιὰ καὶ τὰ μαλλιά του πάχνη,
 Κάτω τὰ φτερνιστήρια του αἶμαν ἀπὸ τοῦ μαύρου.
 Ἦς τὸ δρόμον ὅπου πήγαινε, ἕς τὸ δρόμον ποὺ πηγαίνει
 Κόρη ξανθὴ τοῦ πάντηξε πάνω ἕς τὸ σταυροδρόμι.
 Ἄπὸ μακριὰ τήνε θωρεῖ κι ἀπὸ κοντὰ τῆς λέει :
- « Πρόσεξε, μῆλον κόκκινο, μὴ σὲ πατήση ὁ μαῦρος. » —
 — « Ἄ θέλλῃ ὁ καβαλλάρης του, θὰ μὲ πατήση ὁ μαῦρος. » —
 — « Στανιὸν τοῦ καβαλλάρη του θὰ σὲ πατήση ὁ μαῦρος.
 Κόρ', ἃ δὲ περηφανευτῆς κι ἃ δὲ ψηλοκρατιέσαι,
 Αὔριο θέλω νὰ βλοηθῶ τὸν γάμον μου νὰ κάνω,
 Ἔλα νὰ πιάσης στέφανα καὶ νὰ γενῆς κουμπάρα. » —
 Παίρνει τὰ μάτια της γλομὰ ἕς τὸ σπίτιν των ἐπῆγε.
 — « Κόρη, πάλι λωλάθηκες, πάλι δαιμόνιον σ' ἤρθε; » —
 — « Μάννα, μήτε λωλάθηκα, μήτε δαιμόνιον μ' ἤρθε,
 Μόνον τὸν νιὸν ποὺ μοῦ ἔλεες, τὸν νιὸν ποὺ μοῦ προξένας,
 Αὔριον θενὰ βλοηθῆ, τὸν γάμον του νὰ κάνῃ.
 Εἶπε μ', ἃ δὲ περηφανῶ κι ἃ δὲ ψηλοκρατιέμαι,
 Νὰ πὰ' νὰ πιάσω στέφανα καὶ νὰ γενῶ κουμπάρα. » —
- « Ἄντε, κόρη μου, ἄλλαξε καὶ ντύσου καὶ χτενίσου,
 Βάλε τὸν ἥλιον πρόσωπον καὶ τὸ φεγγάρι στῆθος
 Καὶ τοῦ κοράκου τὸ φτεροὸ βάλε γατανοφρούδι. » —
 Τρεῖς μέρες ἔχτενίζετο, τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες,
 Βάζει τὸν ἥλιον πρόσωπον καὶ τὸ φεγγάρι στῆθος
 Καὶ τοῦ κοράκου τὸ φτεροὸ βάζει γατανοφρούδι
 Παίρνει τὰ στέφανα καὶ πὰ' γιὰ νὰ γενῆ κουμπάρα,
 Παπᾶς τὴν εἶδε κ' ἤσφαλε, διάκος καὶ μεταστάθη
 Καὶ τὰ μικρὰ ψαλτόπουλα ἐχάσαν τὰ χαρτιά τους.
 Καὶ ὁ γαμπρὸς ἐμίλησεν ἀφ' τὰ στεφάνια πού ἔταν.

- « Παπᾶ, κι ἂν εἶσαι Χριστιανὸς κι ἂν εἶσαι βαφτισμένος,
Μετάστρεψε τὰ στέφανα καὶ βάλ' τα ἕς τὴν κουμπάρα». —
Ἡ μάννα της ἐμίλησεν μὲ τὴν καρδιὰ καμένην.
- « Ἄντε, κόρη, νὰ φύγωμεν, ἕς τὸ σπίτι μας νὰ πάμε,
Κι ἀπόψε τό ἴδα τ' ὄνειρο πικρὸ φαρμακεμένο,
Χρυσὸν ἅτὸν σοῦ δώκανε, μ' ἄλλη σοῦ τὸν ἐπῆρε». —
- « Καλῶς ἦρτεν ἡ κόρη μου ἡ ὠριοπλουμισμένη,
Κουμπάρα τὴν ἐπόστειλα καὶ νύφη μοῦ τὴν φέραν». —

5.

Ἡ κατάρα τῆς μάννας.

Χωρίον Βίκι.

(Καθ' ὑπαγόρευσιν Ἄννας Κατσιάρη Μαρκέλλαινας).

- Μιὰ μάννα, μιὰ κακόμαννα τοῦ γιοῦ της καταρᾶται,
— « Γιέ μου, κι ἂν πᾶς μὲ κάτεργα κι ἂν πᾶς καὶ μὲ καρᾶβια,
Ὅλοι νὰ πάν καὶ νὰ ἴρτουσι καὶ σὺ νὰ μὴ γυρίσης». —
- « Μάννα, σὰν πᾶς στὴν ἐκκλησιὰ καὶ κάνης τὸ σταυρὸ σου
Καὶ δῆς ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά καὶ δῆς ἀπὸ τὴν ἄλλη,
Νὰ δῆς καὶ τοὺς συντρόφους μου καὶ θὰ τὸ μετανοιώσης». —
Καὶ τὸ καρᾶβι ἐσήκωνε κ' ἐκείνη ἐκαταρᾶτο.
Παίρνει νὰ πᾶ' στὴν ἐκκλησιὰ νὰ κάμη τὸ σταυρὸ της,
Βλέπει ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, βλέπει κι ἀπὸ τὴν ἄλλη,
Βλέπει τὸν τόπον τ' ἄδειανὸν καὶ τὸ στασίδιον τ' ἄδειο,
Βλέπει καὶ τοὺς συντρόφους του, τὰ δάκρυα τὴν ἐπῆραν.
Φεύγει καὶ πᾶ' εἰς τὸ γιολό, τοὺς ναῦτες ἐνερώτα,
— « Δὲν εἶδετε τὸ γιόκα μου, ποῦ πᾶ' μὲ τὰ καρᾶβια; » —
— « Ἐχτὲς βραδὺ ἐκείθετο ἕς τὴν ἄμμο ἀπλωμένος,
Μαῦρα πουλλιὰ τὸν τρώγασι κι ἄσπρα τὸν τριγυρίζαν,
Ἐναν πουλλίν, καλὸν πουλλίν, κάθεται τὸν βιγλίζει.
— « Φάγε καὶ σύ, καλὸν πουλλίν, ἀπ' ἀντρειωμένου πλάτην
Νὰ κάμης πῆχυν τὸ φτερὸ καὶ νύχι σὰν κοντύλιν,
Νὰ γράψης ἕς τὴ φτερούγα σου τριὰ λόγια πικραμμένα
Τό ἴνα νὰ πᾶ' ἕς τῆς μάννας μου, τ' ἄλλο ἕς τῆς ἀδελφῆς μου
Καὶ τὸ στεγνὸ φαρμακερὸ τῆς ἀγαπητικῆς μου».

6.

Ἡ ζήλεια τῆς μάννας.

Χωρίον Βίτσι.

(Καθ' ὑπαγόρευσιν Ἀννας Μ. Κατσιάρη Μαρκέλλαινας).

- Τριακόσια δυὸ ἀρκοντόπουλλα μιὰν κόρην ἀγαποῦσαν,
 Ὅλα μονογνωμήσανε, μιὰν βραϊνὴν ἐπῆαν.
 Ἡ κόρη ἦταν φρένιμη, φρένιμ' ἀτηλόηθη,
 — « Τρώτε καὶ πίνετε, παιδιά, κ' ἐδῶ καβγάς μὴ γένη
 Κι ἀπ' ὄξω ἀφ' τὴν ἀνλίτσαν μου ἔχω ἓνα δοκίμιν,
 Ὅγοιος δύψη καὶ πιάση το καὶ πίσω του τὸ οἶξη,
 Ἐκεῖνον θενὰ βλοηθῶ κ' ἐκεῖνον ἄντρα θὰ ἔχω».
 Ὅλοι τὸ δοκιμάσανε, κανεῖς δὲν τὸ ἐπῆρε.
 Ἐνας κοντός, κοντούτσικος, τόσα κοντός δὲν ἦτουν,
 Ἦδυφεν καὶ τὸ σήκωσεν καὶ πίσω του τὸ οἶχτει.
 Ἐκεῖνον ἐβλοήθηκεν, ἐκεῖνον ἄντρα πῆρεν.
 Τὸν ζούλεψεν ἡ γειτονιά, τὸν ζούλεψεν ὁ κόσμος,
 Ὅσο ζουλεύγ' ἡ μάννα του κανεῖς δὲν τὸ ζουλεύει.
 Καθίζουν, λογαριάζονται, βαρὺν χρέος τοῦ βάλαν.
 Πουλᾶ καὶ σπίτια τρίπατα κι αὐλὲς μαρμαρωμένες,
 Πουλᾶ κι ἀμπέλια ἀτούγητα κι ἀμπέλια τρυγημένα,
 Πουλᾶ καὶ μύλους δώδεκα καὶ μὲ τοὺς μυλωνάδες,
 Πουλᾶ καὶ τὸ ζευγάριον του μὲ τὸ ζυγὸ ζεμένο.
 — « Ἄ δὲ πουλήσης τὴν καλή, τὸ χριός σου δὲν τὸ βγάξεις». —
 Καὶ μιὰν Λαμπρήν, μιὰ Κυριακὴν, μιὰν ἴσημην ἡμέραν,
 Ἄλλάξ' ὁ Γιάννης τὴν καλή νὰ πᾶ τὰ τὴν πουλήση.
 Ἐνας κοντός τὸν ἀπαντᾶ, ἓνας κοντός τοῦ λέει.
 — « Πουλᾶς τη, Γιάννη, τὴν καλή; » — « Πουλῶ κι ἀγορασέ τη,
 Τὸ ἴνα της χεῖλι χίλια πᾶ, τ' ἄλλο της δυὸ χιλιάδες
 Καὶ τὸ γατινοφρύδι της ἀμέτρητα τὰ οἶχτει». —
 Κ' ἐκεῖ ποῦ ἐφριλιώντανε ἡμιπε ὁ Θεὸς καὶ βρόντα.
 — « Καλή καὶ ποῦ ἴν' τ' ἀδέρφια σου καὶ ποῦ ἴν' τὰ γονικά σου; » —
 — « Ἡ μάννα μ' εἶν' ἀφ' τὴ Βλαχιά κι ὁ κύρης ἀφ' τὴ Δύσι,
 Εἶχα καὶ πρῶτον ἀδερφὸν κ' ἐκάνη ἔς τὸ ποδάρι». —
 Λύνει τὸν καλτσοδέτην του καὶ δείχτει τὴν καμάδα.
 — « Νά, καλέ, δῶ ποῦ κἀκα κι ἀκόμα σημαδεύει,
 Πᾶρε κι ἄμε ἔς τὸν ἄντρα σου κι ἄμε εἰς τὰ παιδιά σου
 Καὶ τ' ἄσπρα ὅπου σοῦ ἔδωκα ἄς εἶναι τὰ προικιά σου». —

7.

Ἡ κόρη κι ὁ Κωσταντῆς.

Χωρίον Βίχι.

(Καθ' ὑπαγόρευσιν Καλῆς Μάρκου Παρθενίαινας 85 ἐτῶν).

- Μάννα καὶ κόρη πλύνασι σὲ μιὰν κατάκρουα βρούσι,
 Ὁ Κωσταντῆς περαστικὸς τὸν μαῦρο νὰ ποτίση
 Παίρνει καὶ πᾶ' ἔς τὸ σπίτι του σὰ μῆλο μαραμμένο,
 — « Γιέ μου, πῶς ἐμαράθηκες καὶ πῶς χλομὸ σὲ βλέπω; » —
 — « Μάννα, τὴν Ἀρετὴ ἴδα χιές, γυναῖκα νὰ τὴν πάρω ». —
 — « Γιέ μου, πού ἴσουν ἀπὲ ψηλὴ γενιά κι ἀπὸ μεγάλο γένος
 Νὰ πᾶ' νὰ γίνης ὑπουργός¹, νὰ πᾶ' νὰ γίνης χτίστης! » —
 — « Μάννα, δὲν εἶδες σὺ νὰ λές, μάννα, νὰ δῆς νὰ λές,
 Μάννα, τουρκοβελὶ φορεῖ καὶ μουσαρένια ζώνη,
 Φορεῖ κ' εἰς τὸ κεφάλι της Σαρακηνὸν μαντήλι ». —
 — « Γιέ μου, κι ἂν εἶν' κατὰ πού λές, προξενητᾶ(δ)ες θῶμεν,
 θῶμεν τὸν πρωτοπίσκοπο, τρεῖς μητροπολιτᾶες
 Καὶ δεκατρεῖς πνευματικὸς καὶ δώδεκα παπαδες ». —
 Σαράντα μέρες κάμασιν τὴ σκάλα της ν' ἀνήβουν
 Τὸ ἄλλες σαραντατέσσερες τῆς Κόρης νὰ μιλήσουν ». —
 — « Καλῶς μοῦ ἴσαν οἱ ἄρχοντες νὰ φάνε καὶ νὰ πιῶνε ». —
 — « Ἐμεῖς δὲν ἤρταμε ἐδῶ νὰ φάμε καὶ νὰ πιῶμε,
 Ὁ Κωσταντῆς μᾶς ἔστειλε ἄντρα γιὰ νὰ τὸν πάρω ». —
 — « Ἄν ἔβγη ἀπὲ τὴ γῆ σταυρὸς κι ἀπὲ τὴν πλάκα ἥλιος
 Κι ἀπὲ τὴν κερὰ θάλασσα πανούριον δεντρολλάκι,
 Τότες ἐγὼ τὸν Κωσταντῆ ἄντρα θενὰ τὸν πάρω ». —
 — « Καλῶς μοῦ ἴσαν οἱ ἄρχοντες, ἂν εἶν' καλὰ χαμπάρια ». —
 — « Κακῶς ἤρταν οἱ ἄρχοντες, δὲν εἶν' καλὰ χαμπάρια,
 Ἄν ἔβγη ἀπὲ τὴ γῆ σταυρὸς κι ἀπὲ τὴν πλάκα ἥλιος
 Κι ἀπὲ τὴν κερὰ θάλασσα πανούριον δεντρολλάκι
 Τότες ἐγὼ τὸν Κωσταντῆ ἄντρα θενὰ τὸν πάρω ». —

¹) ὑπουργός, πουργός = βοηθός τοῦ κτίστου.

8.

Ἡ ἀγάπη.

Χωρίον Βίκι.

(Καθ' ὑπαγόρευσιν Κυριακῆς I. Ἀρνίτση τυφλῆς).

- Μὰ τὴν ἀγίαν Παρασκευή, | πουλλάκι εἶχα στὸ κλουβὶ
Καὶ τάιζα το μόνσκο, | μιὰ εἶν' ἡ ἀγάπη πῶχω.
Καὶ ἀπὸ τὸν μόνσκο τὸν πολὺ | μοῦ ξελογιάστη τὸ πουλλὶ
Καὶ φεύγει καὶ μ' ἀφίνει | καὶ πᾶ' ἄλλοῦ νὰ μείνη.
- « Ποῦ πάς, πουλλί μου, δὲ μοῦ λές, | δὲ μὲ λυπᾶσαι, δὲ μὲ κλαίς; » —
- « Πάγω νὰ κτίσω μιὰ φωλιὰ | ἀπάνω στὰ ψηλὰ βουνά,
Νὰ κλαίγω, νὰ θρηνοῦμαι | καὶ νὰ σοῦ παραπονοῦμαι ». —
Καὶ παίρνω τὸ στρατὶ στρατί, | μοσκοκαρφιά μου φουντωτή,
Στρατὶ τὸ μονοπάτι, | βάσανα πῶχει ἡ ἀγάπη,
Καὶ τὸ στρατὶ μᾶς ἔβγαλε | ἔς τὴν κόρη πὸν μᾶς τρέλλανε,
Ἦς τῆς ἀγαπῶς τὴν πόρτα, | πὸν τὴν ἤξερα ἀπὸ πρῶτα.
Βλέπω τὴν πόρτα σφαλιχτή, | κλαίνε τὰ μάτια μου βροχή,
Καὶ τὰ κλειδιὰ παρμένα, | κλαίτε, μάτια μου καμένα,
Καὶ τὰ παραθυράκια τῆς | μαῦρα σὰν τὰ ματάκια τῆς
Σφιχτοπεραντωμένα, | μιὰ χαρὰ ἔταν τὰ καμένα,
Καὶ τοὺς γειτόνους ἀρωτῶ, | ποῦ εἶν' ἡ κόρη π' ἀγαπῶ;
— « Μέσα ἔναι καὶ κοιμᾶται | καὶ γιὰ σένα συλλογᾶται ». —
— « Κόρ', ἂν κοιμᾶσαι ξύπνησε | καὶ μὲ τὸ νέο μίλησε
Κορ', ἂν ἔγυπνῃς, κοιμίσου | καὶ μένα ἐδυμήσου ». —
— « Γιὰ πές μου τὰ σημάδια μου | γιὰ νὰ σ' ἀνοίξω, μάτια μου ». —
— « Ἐχεις ἐλιές μιὰ δεκαριά | καὶ μιὰ μὲ σφάζει ἔς τὴν καρδιά,
Κ' ἐλιὰ ἔς τὴν ἀμασκάλη, | σὰν κ' ἐσένα δὲν εἶν' ἄλλη.

9.

Ἡ Ἀρετὴ καὶ ὁ Κωσταντῆς.

Χωρίον Βίκι.

(Καθ' ὑπαγόρευσιν Καλλιόπης Φωτεινοῦ).

- Μάννα καὶ κόρη ἐπλύνανε σὲ μιὰν κατάκρουα βρούσι
 Κι ὁ Κωσταντῆς περαστικὸς τὸν μαῦρον νὰ ποίση
 Ἐκ' ἐξεδιαντραπώθηκε, — «κ' ἐγώ, Ἀρετῆ, ἀγαπῶ σε». —
- «Ἄ μ' ἀγαπᾶς, ἀγάπα με, ἐγ' ἄντρα δὲ σὲ παίρνω,
 Τσαλαπατῶ σε ἕς τὴ στενὰ καὶ ρίχτω σε ἕς τὰ βουῖρα». —
 Παίρνει τὰ μάτια του γλομὰ καὶ τὴν καρδιὰ καμένη.
 Ὅσ τὴν στράταν ποὺ ἐπήαινε μέσα ἕς τὸ σταυροδρομί
 Μάισσες τοῦ παντήξανε, μάννα καὶ θυγατέρα.
- «Γιὰ δέ, μάννα, εὐτόν τὸ γιό, κ' εὐτὸ τὸ παλληκάρι,
 Δὲν εἶν' ἀφ' τὴ φωτιά γλομὸς μὴτ' ἀφ' τὸν ἥλιο μαῦρος,
 Μόνο τὴν Ἀρετῆ ἀγαπᾶ κ' ἡ Ἀρετῆ ἔν τὸ θέλει». —
- «Ἄγουρε, εἶντ' ἔν' τὰ δῶρα σου τὴν Ἀρετῆ νὰ πάρης;» —
- «Δίνω σου πύργους μὲ γυαλιὰ καὶ πύργους μὲ λογάρι,
 Δίνω σου καὶ τὸ μαῦρο μου χουσοκαλικωμένο». —
- «Φέρε μ' ἐννιά πνευματικὸς καὶ δώδεκα παπᾶδες,
 Φέρε τὸν πρωτοσύγκελλο τῆς κόρης νὰ μιλήση». —
- «Κόρη λυγνή, κόρη ψηλή, κόρη γατανοφρούδα,
 Ὁ Κωσταντῆς σὲ ἀγαπᾶ γυναῖκαν νὰ σὲ πάρη». —
- «Ἄν ἔβγη ἀπὸ τὴ γῆς σταυρὸς κι ἀπὸ τὴν πέτρα ἥλιος,
 Τότε νὰ πῆ ὁ Κωσταντῆς γυναῖκα θὰ μὲ πάρη». —

10.

Τὸ κορίτσι μὲ τ' ἀνδρικά.

Χωρίον Βίκι.

(Καθ' ὑπαγόρευσιν Μαρίας Σταυρινάκη).

Κορίτσιν ἔταξίδευεν ἀνάμεσα πελάγους,
 Δώδεκα χρόνους ἔκαμε ἔς τοὺς κλέφτες καπετάνιος,
 Κανεῖς δὲν τὴν ἐγνώρισε πῶς ἦτανε γυναῖκα.
 Μιὰν Κυριακὴν πρωὶ πρωὶ ἐπαίξαν τὸ λιθάρι
 Γιὰ νὰ τὴ δοκιμάσουνε ἂν ἦταν παλληκάρι.
 Κ' ἡ κόρη ἀπὲ τὸ σείζειν τῆς κι ἀπὲ τὸ λογισμόν τῆς
 Ἔσπασε τ' ἀργυρόκουμπο κ' ἐφάνη τὸ βυζί τῆς.
 Ἄλλος τὸ λέει γιὰ μάλαμα κι ἄλλος τὸ λέει ἀσήμι
 Κ' ἓνα μικρὸ κλεφτόπουλλο ἔχαμογέλασέν τῆς.

- « Γιὰ πέ μου, βρὲ κλεφτόπουλλο, γιατί χαμογελᾷς μου ; » —
 — « Γιατ' εἶδα τ' ἄσπρον σου βυζίν κ' εἶν' ἄσπρο σὰν τὸ γάλα ». —
 — « Γιὰ σόπα, βρὲ κλεφτόπουλλο, νὰ μὴ μὲ μαρτυρήσης
 Καὶ θὰ σὲ πάρω ψυχογιὸ νὰ σ' ἔχω ψυχοπαίδι ». —
 — « Δὲ θὰ μὲ πάρης ψυχογιὸ νὰ μ' ἔχης ψυχοπαίδι,
 Μόν' θὰ μὲ πάρης ἄντρα σου νὰ' μαι ἔς τὴν ἀγκαλιά σου ». —

11.

Ἡ κόρη καὶ τὸ Τουρκί.

Χωρίον Βίχι.

(Καθ' ὑπαγόρευσιν Μαρίας Νικ. Σταυρινάκη).

- Ἐναν Τουρκίν Τουρκόπουλλο τοῦ βασιλῆ κωπέλλι
 Μιὰ Ρωμιοπούλλαν ἀγαπᾷ κ' ἐκείνη δὲν τὸ θέλει.
 Ρίχτει τὰ ὄρη πίσω της καὶ τὰ βουνὰ μπροστά της
 Καὶ τὸ στρατὶ τὴν ἔβγαλε 'ς τ' Ἄγι Γιωργιοῦ τὴν πόρτα.
- «Ἄγιε μου Γιώργη, σῶσε με ἀφ' τοῦ Τουρκιοῦ τὰ χέρια
 Νὰ φέρον' ἀμάξι τὸ κερὶ κι ἀμάξιν τὸ λιβάνι
 Καὶ μὲ τὸ βουβαλόπετσο νὰ κουβαλῶ τὸ λάδι». —
 Τὰ μάρομαρα ραγίσανε κ' ἡ κόρη μέσα μπῆκε.
 Ἄκου καὶ τὸ Τουρκόπουλλο 'ς τ' Ἄγι Γιωργιοῦ τὴν πόρτα.
- «Ἄγιε μου Γιώργη, κ' εὔρα μου τὴν κόρη ποὺ γυρεύω
 Νὰ φέρῃ ἀμάξι τὸ κερὶ κι' ἀμάξι τὸ λιβάνι,
 Νὰ βαφτιστῶ 'ς τὴ χάρι σου καὶ Γιώργη νὰ μὲ βγάλουν». —
 Τὰ μάρομαρα ἐνοίξανε, τὴν κόρη ὄξω βγάλουν.
- Ἄφ' τὰ μαλλιὰ τὴν ἄρπαξε καὶ πίσω του τὴ ρίχτει.
- «Ἄφησ' με, Τουρκε, ἀφ' τὰ μαλλιὰ καὶ πιάσ' με ἀφ' τὸ χέρι
 Καὶ ἀπόψε τό 'δα τ' ὄνειρο πὼς θὰ γενοῦμε ταίρι».
-

12.

Οἱ ἐννιά ἀδερφοὶ κ' ἡ Ἀρετή.

Χωρίον Βίχι.

(Καθ' ὑπαγόρευσιν Λεμονιάς Μπουλή).

- Μάννα, πὸ τοῖς ἐννιά τοῖς γιούς, τὴν μίαν τὴ θυγατέρα,
 Προξενητᾶδες ἤρχουνταν ἀπὸ τὴ Βαβυλῶνα,
 Γυρεύουν κόρην ὁμορφην νὰ μοιάζῃ τῆς εἰκόνας
 Καὶ νὰ περνᾷ ἡ μέση της μέσα ᾽ς τὸ δαχτυλίδι.
 Ἡύραν τὴν κόρην ὁμορφην κ' ἔμοιαζε τῆς εἰκόνας
 Κ' ἐχώρεινε ἡ μέση της μέσα ᾽ς τὸ δαχτυλίδι.
- « Μάννα, νὰ τὴνε δώκωμε τὴν Ἀρετὴ ᾽ς τὰ ξένα». —
- « Ἄ μῶρτη θλίψι γὴ χαρά, ποιὸς θὰ πά' μοῦ τὴν φέρῃ ; » —
- « Ἄ σῶρτη θλίψι γὴ χαρά, ἐγὼ θὰ πά' τὴ φέρω ». —
- Ἦρτεν ὁ χρόνος δίσεχτος κ' οἱ ἔννια της γιοὶ πεθάναν,
 Σ' ὄλα τὰ μνήματά ᾽κλαιγε, σ' ὄλα μοιρολογᾶτο,
 Ἦσ τοῦ Κωσταντάκη τὸ μικρὸ ἀνέσπαν τὰ μαλλιά της.
- « Εὐτά' ν' πὸν μοῦ ἴλεες, Κωσταντῆ, εὐτά' τουν πὸν δηγούσου ; » —
- Τὸ Κωσταντάκι τό ᾽κουσε ἀπὸ τὸν κάτω κόσμιο,
 Κάμνει τὴν πλάκα μαῦρο του, τὴ μαύρη γῆς σεντόνι
 Καὶ τὰ παρασιτώματα τοῦ μαύρου σιλιβάρι,
 Πάει καὶ βρίσκει τὴν Ἀρετὴ καὶ ᾽ς τὸν χορὸ ἐκράτειε.
- « Ἄντ', Ἀρετῆ, ᾽ς τὸ σπίτι μας, ἡ μάννα μας σὲ θέλει ». —
- « Ἄν εἶναι γλίψι, νὰ γλιβῶ, κι ἂν εἶν' χαρά, ν' ἀλλάξω ». —
- « Ἄντ', Ἀρετῆ, ᾽ς τὸ σπίτι μας καὶ φόρειε αὐτὰ ποῦ φόρειες ». —
- Ἦσ τὸν μαῦρον τὴν ἐκάθισε, ᾽ς τὸ σπίτι νὰ τὴν πάῃ.
 Ἦκούν πουλλιά καὶ κελαηδοῦν, ἀκούν πουλλιά καὶ λένε.
- « Γιὰ δὲ κορίτσιν ὁμορφο πὸν σύρνει ἀποθαμμένος ! » —
- « Γιὰ πέ μου, πέ μου, Κωσταντῆ, εἶντα ἂν αὐτὰ πὸν λέγουν ; » —
- « Εὐτά' ν' πουλλάκια τοῦ κλαδιοῦ κι ὅτι τῶν δόξη λέγουν. » —
- Ἦσο πὸν ᾽ποκοντέψανε ᾽ς τ' Ἄι Γιωργιοῦ τὴν πόρτα.
- « Ἄντ' Ἀρετῆ, ᾽ς τὸ σπίτι μας, νὰ ᾽μπω νὰ προσκυνήσω ». —
- « Νά ᾽μπω κ' ἐγώ, βρὲ Κωσταντῆ, νὰ ᾽μπω νὰ προσκυνήσω ». —
- « Ἐδῶ κορίτσια δὲ χωροῦν, γυναῖκες δὲν ἐμπαίνουν ». —
- Βρίσκει τοῖς πόρτες σφραλιχτὲς καὶ τὰ κλειδιά παρμένα
 Καὶ τὰ πορτοπαράθυρα σφιχτοπεραντωμένα.
- « Ἄνοιξε, μάννα μ', ἄνοιξε κ' εἶν' Ἀρετῆ σου κ' ἦρτε ». —
- Ἦνοιξε καὶ φιλήθησαν κ' οἱ δυὸ μαζί ᾽πομείναν.